Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ஜகதீச குப்த

அன்னைக்காக

தமிழாக்கம் : பி.கே. பாலசுப்பிரமணியன்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

aj Foundation Che

ain. Gurukul Kangri

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सम्मतियाँ

डॉ. रामकुमार वर्मा

तुम्हारी कविता के शब्दों में
मेरे आँसुओं की बूँदें भी हैं।

●

डॉ. रामसिंह तोमर

मैंने आपकी कविता को कई बार पढ़ा। इसमें करुण रस की ऐसी अभिव्यक्ति हुई है कि हर एक को अपनी माँ का स्मरण हो आता है।

●

श्री रामनारायण उपाध्याय

सच, आपकी इस कृति ने मन–प्राण दोनों को हिला दिया।

●

डॉ. देवकीनन्दन श्रीवास्तव

आपने मात्र एक विशिष्ट वत्स की व्यथा–कथा का ही नहीं, वरन् वात्सल्य–वंचित हृदय की एक व्यापक विश्वजनीन करुणगाथा का स्वरूप प्रदान कर दिया है। यह लम्बी कविता सभी सहृदयों को वेदनाभिभूत करेगी।

●

श्री विष्णुकान्त शास्त्री

आपकी लम्बी कविता 'माँ के लिए' इन सब मनः स्थितियों को अत्यन्त आत्मीयतापूर्वक प्रामाणिक रूप से उजागर करती है। इस कृति के द्वारा आपने माता जी की स्मृति में सच्ची श्रद्धा व्यक्त की है।

●

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

18

DONATION

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माँ के लिए

அன்னைக்காக

पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

8618

जगदीश गुप्त

ஜகதீஷ் குப்த

तमिल रूपांतरकार : पि. के. बालसुब्रह्मण्यन

தமிழாக்கம் : பி. கே. பாலசுப்பிரமணியன்

DONATION

हिन्दुस्तानी एकेडेमी
इलाहाबाद

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रकाशक : हिन्दुस्तानी एकेडेमी, इलाहाबाद–211 001
பதிப்பாளர் : ஹிந்துஸ்தானி அகேடமி, அலகாபாத்-211 001

संस्करण :
பதிப்பு : 1990

मूल्य रु. 30/-
விலை ரூபாய் முப்பது

लेज़र टाइप सेटिंग :
श्री मारुति लेज़र प्रिन्टर्स, मद्रास 600 014
லேஸர் டைப் ஸைட்டிங் :
ஸ்ரீ மாருதி லேஸர் பிரிண்டர்ஸ், சென்னை-600 014

मुद्रक : भार्गव प्रेस, बाई का बाग, इलाहाबाद.
அச்சகம் : பார்கவா பிரஸ், பாயீ கா பாக், அலகாபாத்.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जिन्होंने मुझे जन्म दिया,
कला और कविता के संस्कार दिये,
मेरी लेखनी को
साहित्य और शिक्षा से जोड़ दिया,
उन्हीं की सजीव स्मृति में...

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लेखक–परिचय

नाम	:	डॉ. जगदीश गुप्त
जन्म	:	5 जुलाई 1926, शाहाबाद, हरदोई (उ.प्र)
शिक्षा	:	एम.ए., डी.फिल्., चित्रकला एवं संस्कृत में डिप्लोमा, साहित्य वाचस्पति
अध्यापन	:	सन् 1950 से हिन्दी विभाग, इलाहाबाद विश्वविद्यालय में अध्यापन व कई वर्षों तक विभागाध्यक्ष रहकर 1986-87 में अवकाशप्राप्त।
संप्रति	:	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग की उच्चशोध की विशेष योजना के अंतर्गत कार्यरत, सचिव, हिन्दुस्तानी एकेडेमी, इलाहाबाद
अभिरुचि	:	कविता और चित्रकला, गुजराती और हिन्दी–कृष्ण–काव्य परंपरा का तुलनात्मक अनुशीलन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

நூலாசிரியர் அறிமுகம்

பெயர்	:	டாக்டர் ஜகதீஷ்குப்தா
பிறப்பு	:	5 ஜூலை 1926, ஷாகாபாத், ஹர்தோயீ (உபி)
கல்வித்தகுதி	:	எம்.ஏ., டி.பில், ஓவியக்கலை, சமஸ்கிருதம் ஆகியவற்றில் டிப்ளோமா, ஸாகித்யவாசஸ்பதி
ஆசிரியப்பணி	:	1950 முதல் இந்தித்துறை அலகாபாத் பல்கலைக்கழகத்தில் பல்லாண்டுகள் ஆசிரியப்பணி செய்து தலைவராக இருந்து 1986–87ல் ஓய்வுபெற்றவர்.
தற்பொழுதையப் பணி	:	பல்கலைக்கழக மானியக்குழுவில் உயர் ஆராய்ச்சி சிறப்புத்திட்டத்தில் ஈடுபட்டுள்ளார். செயலர், இந்துஸ்தானி அகேடமி.
ஆர்வம்	:	கவிதை, ஓவியம், குஜராத்தியிலும் இந்தியிலுமுள்ள கிருஷ்ண பரம்பரையில் ஒப்பு நோக்கு ஆராய்ச்சி.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रकाशन	:	सन् 1954 में नयी कविता (संपादित), प्रागैतिहासिक भारतीय चित्र–कला, कृष्ण–भक्ति–काव्य, शम्बूक, गोपा–गौतम, केशवदास, बोधिवृक्ष, माँ के लिए, शान्ता आदि बीसों ग्रन्थ
सम्मान	.	उत्तर प्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनऊ, मध्यप्रदेश आदि द्वारा सम्मानित
कला-क्षेत्र व कार्यकलाप	:	तूलिका, रूप–शिल्प, कला–संगम तथा केंद्रीय सांस्कृतिक समिति आदि अनेक कला–संस्थाओं का संस्थापन एवं संचालन
		सन् 1959 से लखनऊ, काठमांडू आदि भिन्न–भिन्न स्थानों में चित्रों का प्रदर्शन –सुमित्रानंदन पंत, राधाकमल मुकर्जी, श्रीमती राजैन नेहरू द्वारा उद्घाटित एवं प्रशंसित

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

பிரசுரங்கள் : 1. 1954ல் புதுக்கவிதை (தொகுப்பு).

2. வரலாற்றுக்கு முற்பட்டகாலத்து பாரதீய ஓவியம், கிருஷ்ணபக்தி காப்பியம், 'சம்பூக்', கேசவதாஸ், கோபா-கௌதம், போதிவிருட்சம், அன்னைக்காக, சாந்தா முதலிய பற்பல நூல்கள்.

விருதுகள் : உத்திரப்பிரதேச இந்தி ஸம்ஸ்தான், அகாடமி ஆகியவற்றால் கௌரவிக்கப் பட்டவர்.

கலை இலக்கியப்பணிகள்: 1. தூலிகா, ரூப-சில்பம், கலாசங்கம் மற்றும் மத்தியப் பண்பாட்டுக்குழு போன்ற பற்பல கலைச்சங்கங்களை நிறுவி நடத்துதல்

2. 1959 முதல் லக்னௌ, காட்மண்டு (நேபாளம்) முதலிய பற்பல இடங்களில் ஓவியக்கண்காட்சிகள் - சிறந்த கவிஞர் சுமித்ரானந்தன் பந்த், ராதாகமல் முகர்ஜி, திருமதி ராஜன் நேரு, ஆகிய அனைத்து பிரமுகர்களால் ஓவியக் கலைக்காக பாராட்டப்பட்டவர்.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनुवादक – परिचय

नाम	:	डॉ. पि.के. बालसुब्रह्मण्यन
मातृभाषा	:	तमिल
जन्म	:	2 जनवरी 1934, तिरुच्चिराप्पल्ली (तमिलनाडु)
शिक्षा	:	एम.ए., पी.एच डी., डी.लिट्., आचार्य, साहित्यरत्न, विद्वान् व प्रवीण प्रचारक
अध्यापन	:	सन् 1952-1959 शिक्षक–विभिन्न विद्यालयों में सन् 1956 से हिन्दी के क्षेत्र में सेवा सन् 1959 से मद्रास क्रिश्चियन कालेज, हिन्दी–विभाग में
संप्रति	:	अध्यक्ष व प्रोफेसर, हिन्दी–विभाग (सन् 1971 से)
अभिरुचि	:	कविता, अनुवाद, साहित्यिक आदान–प्रदान

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

மொழிபெயர்ப்பாளர் அறிமுகம்

பெயர்	:	டாக்டர் பி.கே. பாலசுப்பிரமணியன்
தாய்மொழி	:	தமிழ்
பிறப்பு	:	*21 ஜனவரி 1934,* திருச்சிராப்பள்ளி
கல்வித்தகுதி	:	எம்.ஏ., பி.ஹெச்.டி., டி.லிட்., ஆசார்யா, ஸாகித்ய ரத்னா, வித்துவான், பிரவீண், பிரசாரக்
ஆசிரியப்பணி	:	*1952-59,* ஆசிரியர் பற்பலப் பள்ளிகள் *1956* முதல் இந்திப்பணியில் *1959* முதல் சென்னை கிறிஸ்தவக்கல்லூரி இந்தித் துறையில் தொண்டு *1971* முதல் பேராசிரியர், தலைவர்
ஆர்வம்	:	கவிதை, மொழிபெயர்ப்பு, இலக்கிய பரிவர்த்தனை.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रकाशन : 1. डॉ. शिवमंगलसिंह 'सुमन' के काव्य में राष्ट्रीयता

2. निबंध भारती (संपादित)

3. डॉ. जैलसिंह अभिनंदन-ग्रंथ (तमिल में अनूदित)

4. भारतीदासन – एक परिचय

5. अभिनव पत्र–लेखन

6. 'माँ के लिए' –डॉ. जगदीश गुप्त का काव्य (तमिल में अनूदित)

7. हिन्दी व तमिल साहित्य के तुलनात्मक फुटकर निबंध

सम्मान : अखिल भारतीय लघुपत्रकार मंच, कानपुर से सम्मानित
दक्षिण भारत हिन्दी प्रचार सभा द्वारा सम्मानित

कार्यकलाप वर्तमानः 1.उपाध्यक्ष, भाषा-संगम, मद्रास

2.सचिव, साहित्यानुशीलन समिति, मद्रास

3.संयोजक, कामाक्षिराव स्मारक निधि

4.पूर्वकोषाध्यक्ष, दक्षिण भारत हिन्दी प्रचार सभा, मद्रास

5.सदस्य, हिन्दी सलाहकार समिति, इस्पात व खान मंत्रालय, भारत सरकार

6.राष्ट्रीय प्रोफेसर, केंद्रीय निदेशालय, भारत सरकार

7.महाकवि सुब्रह्मण्य भारती जन्म शताब्दी समारोह व विभिन्न अखिल भारतीय सम्मेलनों में सक्रिय भाग

8.कई संगोष्ठियों के संचालक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

பிரசுரங்கள் :

1. டாக்டர் சிவமங்கள்சிங், 'சுமன்' காவியத்தில் தேசீயம்
2. நிபந்தபாரதி (தொகுப்பாசிரியர்)
3. டாக்டர் ஜைல்சிங் பாராட்டுமலர் (தமிழில் மொழிபெயர்ப்பு)
4. பாரதிதாசன் - ஒரு அறிமுகம்
5. அபினவ பத்ரலேகன் (கடிதத்தொகுப்பு)
6. அன்னைக்காக - டாக்டர் ஜகதீஷ் குப்தாவின் காவியம் (தமிழில் மொழி பெயர்ப்பு)
7. இந்தி, தமிழ் ஒப்புமை நோக்கிப் பற்பலக் கட்டுரைகள்.

விருதுகள் :

1. அனைத்திந்திய சிறுபத்திரிகையாளர் சங்கத்தால் கௌரவிக்கப்பட்டவர்
2. தட்சிணபாரத இந்திபிரசாரசபையால் மொழிபெயர்ப்பிற்காக கௌரவித்தல்.

தொண்டுகள் :

1. துணைத்தலைவர் பாஷா சங்கம் சென்னை.
2. செயலர், ஸாகித்யானுசீலன் சமிதி
3. அமைப்பாளர்,காமாட்சிராவ் ஸமரக்நிதி
4. முன்னாள் பொருளாளர், த.பா. இந்தி பிரசாரசபை
5. உறுப்பினர். இந்தி ஆலோசனைக்குழு, எஃகு சுரங்க அமைச்சகம், பாரத அரசு.
6. தேசீயப் பேராசிரியர், மத்திய இந்தி இயக்குநரகம், பாரத அரசு.
7. மகாகவி சுப்ரமண்ணியபாரதி பிறந்த நாள் நூற்றாண்டு விழா மற்றும் அகில இந்திய மாநாடுகளில் பெரும்பங்கு ஏற்றுள்ளார்.
8. பற்பல இலக்கிய பயிற்சிக் குழுக்களையும் தொழிற்சாலைகளையும் நடத்தியவர்.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माँ के लिए

यह जो दीवार–घड़ी है
उस पर एक उदास गौरैया
रोज़ शाम से आकर
गुपचुप बैठी रहती है –
घड़ी की तरह भूरी–मटमैली,
दीवार की तरह निरीह–निस्संग !
माँ हर बार कहती थीं
इस घड़ी को बदल दो,
इसमें मुझे समय
पहचाना नहीं जाता ।
एक तो मेरी बूढ़ी आँखें–
उसे देख नहीं पातीं,
दूसरे उसके धुँधले अंक
लाख सुनहले हों,
पर मुझे दिखायी नहीं देते ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அன்னைக்காக

சுவர்க்கடிகாரம் ஒன்று
அதன் மேல்
வருந்திய குருவி ஒன்று
அந்தி வேளையில்
உட்கார்ந்திடுமே சும்மா –

அழுக்கேறி கடிகாரம் ஒன்று
நிச்சலமாய் சுவர் போன்று

அடிக்கடி
அன்னை சொல்லி வந்தாள்
மாற்றிவிடு இக்கடிகாரத்தை
இயலவில்லை என்னால்
நேரம் அறிவது இதனால்
என் கண்களோ கிழடு –
இயலவில்லை பார்க்க கண்கள்
மற்றும் வெளிறிய எண்கள்
பளபளப்பானாலும்
இயலாது பார்க்க என்னால்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

और हर बार, यह सुनकर मैं–
    चुप रह जाता हूँ
कैसे कहूँ कि दोष घड़ी का नहीं
उनकी नज़र का है,
    समय का है ।
हाँ, उनसे नहीं,
    मैं मन ही मन
    अपने से पूछता हूँ––
    किसने समय को
    सही–सही देख पाया है ।
    किसने चलती सुइयों का दंश
    लगातार नहीं सहा ?

❀

किस विडम्बना से आया है
इस बार नया वर्ष !
हम हर साल
सबको बधाई देते हैं
पर कभी देख नहीं पाते
कि हमारी ही उम्र का एक पड़ाव
चुपचाप किनारे की रेत बनकर
धार में खिसक जाता है ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ஒவ்வொரு முறையும்
கேட்டு இதனை
இருப்பேன் சும்மா!
இயம்புவது எவ்வாறு?
குற்றம் கடிகாரத்தில் இல்லை
குற்றம் பார்வையில் தான்
காலத்தின் கோலம்

ஆம்!
கேட்கிறேன் என்னையே நான்
மனத்துக்குள் –
நேரத்தை அறிந்தவர் யார்?
முட்களின் கடி சகித்தவர் யார்?

❋

எந்தக் கூற்றோடு வந்தது
இம்முறை புது வருடம்
நாம் ஒவ்வொரு ஆண்டும்
அனைவரையும் வாழ்த்துகிறோம்
ஆனால்
காண்பது அரிது
நம் வயதின் ஓர் நிலை சரிகிறது
ஆற்றங்கரை மணல் போன்று
அறியாது சரிந்து
நீரில் கரைவது போன்று!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उन्हें अकसर याद आ जाता था
'हम देखत जग जात है,
जग देखत हम जाहिं !'
और ऐसी न जाने कितनी पंक्तियाँ
मैंने माँ से ही सीखी थीं;
न जाने उन्हें कितना याद रहता था !

❋

चिता जलाकर लौटे हुए
अभी दसवाँ दिन ही तो हुआ है
पूरे दृश्य के भीतर से
उनकी यह पंक्तियाँ गूँजती रहीं
हाड़ जरैं ज्यों लाकड़ी
केस जरैं ज्यों घास ।
सब तर जरता देखि कै.............
और मुझसे सचमुच ही नहीं देखा गया
वह दृश्य, उस दिन–
कबीर की तरह निस्पृह होकर ।
माँ, हमेशा अपने लड़के को भला
और दूसरों को ऐसा–वैसा समझती थीं
चाहे वह उसके दोस्त ही क्यों न हों ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அவள் நினைவு கூர்ந்தாள்
அடிக்கடி
"காண்கிறோம் நாம்
உலகம் கழிவதை
ஆனால்
காணும் உலகம்
நாம் சரிவதே" –
மற்றும் இதனை போல்
வரிகள் எத்துணையோ
கற்றறிந்தேன் அன்னையிடம்
ஆனால் அவள்
நினைவிலிருந்தது எத்தனையோ

*

சிதை எரியூட்டி
ஆயின நாட்கள் பத்து
உள்ளத்துள்ளே காட்சிகள் முழுவதும்
தெரிகிறதே
ஒலிக்கிறதே அவள் கூறிய வரிகள்
"விறகு போன்று எரியுமே எலும்புகள்
புல் போன்று மழியுமே கேசங்கள்
அனைத்துடல் அழிவது கண்டு......"
ஆம்
அந்தக் காட்சி காண இயலவில்லை
என்னால் – உண்மையில் –
பற்றற்று "கபீர்" போன்று
அன்னை,
கருதுவாள் தன் மைந்தனை அருமையாக
எனினும்
மற்றவர்களையும் கருதுவாள் சமமாக
என் அன்னை
நண்பனானாலும் சரி.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भारती और गिरधर तो
उनकी नज़र में
सबसे ज़्यादा छँटे हुए थे ।
न जाने उनके लड़के को बहका कर
कहाँ ले जाते थे रोज़–रोज़ !
पर लम्बे इन्तजार के बाद
जब वे उसे साथ ले कर लौट आते थे
तो मन ही मन कृतज्ञ भी होती थीं
खुद बना कर चाय पिलाती थीं
और जतन से सहेज़ा 'परशाद' भी देती थीं ।

अब मैं उन्हें कैसे बताऊँ
कि साही और सर्वेश्वर की तरह
गिरधर भी नहीं रहा ।
वे होतीं तो शायद कहतीं
कैसे हैं तुम्हारे दोस्त
जो बीच में ही साथ छोड़ देते हैं ।

बिना कहे, बिना बताये !
आज वे स्वयं चली गयी हैं –
मेरे ग़ये–गुज़रे दोस्तों के पास,
शायद उनसे मेरी शिकायत करने !
उस दिन केशव आये थे
काफ़ी देर साथ बैठे रहे
अपनी तीन माँओं की याद करते ।
सबसे पहले भारती की माँ गयीं
फिर मेरी, फिर तुम्हारी,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

பாரதியும் கிரிதரனும்
அவள் பார்வையிலே
அமைந்தனரே வஞ்சகராக!
ஆம்
அவர்கள் அவள் பிள்ளையை
மயக்கி தினம் தினம்
இட்டுச் செல்வாரே எங்கோ!
ஆனால் வழிமேல் விழி வைத்திருக்க
உடன் கூட்டி அவனுடன் திரும்புவாரே
அப்பொழுது மனத்துள் நன்றி பாராட்டி
தானே தயாரித்து, தேனீர் தந்து
அருமையாக போற்றிய "பிரசாதம்" ஈந்து
இப்போது கூறுவேன் அவளிடம் எவ்வாறு?
'சாகி'யும் இல்லை 'சர்வேஸ்வரனும்' இல்லை
கிரிதரனும் இல்லை.
அவள் இருந்தால்
கேட்கலாம் ஒருகால்
எப்படிப்பட்ட நண்பர்கள் உனக்கு
எவ்வாறு விட்டுச் செல்வார்கள் நட்டாற்றில்?
கூறாது அறிவிக்காது!
இன்று போனாளே அவளே! –
என் மட்ட ரக நண்பர்களிடம்
அன்று வந்தான் கேசவன்,
அமர்ந்திருந்தாள் வெகுநேரம்.
நினைவில் இருத்தி தன் அன்னை மூவரை.
முன்னால் அனைவருக்கும்
மறைந்தனளே பாரதியின் அன்னை
பின் என் அன்னை, அதன்பின் உன்,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अब 'परिमल' मातृ–हीन हो गया है ।
वैसी चिन्ता, वैसा स्नेह, वात्सल्य
फिर कहाँ ?

❋

मैं बंद आँखों से भी
उन्हें साफ़–साफ देख रहा हूँ
उनकी खनकदार आवाज
बराबर सुन रहा हूँ–
वे तन्मय होकर गा रही हैं –
'कदम की छाँह हो,
जमुना का तट हो ।
गिरे गर्दन ढुलक कर पीत–पट पर,
खुली रह जायँ ये आँखें मुकुट पर ।
अगर इस तौर हो अंजाम मेरा ।
तुम्हारा नाम हो और काम मेरा ।'
उनकी खुली आँखें,
सचमुच मुकुट पर टिकी रही होगी ।
मैं उन्हें अच्छी तरह जानता हूँ
कि उनकी जुबान पर भले ही
कृष्ण का नाम हो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அன்னை
இன்று பரிமளமும் இழந்தானே
அன்னையை
அக்கவலை, அவ்வன்பு, அவ்வாத்சல்யம்
பின் எங்கே?

❋

மூடிய விழிகளிலே
காண்கிறேன் அவளை
தெளிவாக
அவள் கனக் குரலை
கேட்டே இருக்கின்றேன் –
தன்வயமாகி பாடுகிறாளே –

"உன் அடி நிழலே
யமுனைக் கரையிலே
சாய்ந்த கழுத்து மஞ்சள் ஆடையிலே
திறந்த இக்கண்கள் பதிந்து இருக்குமே
கீரிடத்திலே
இருந்தால் இம்முறையில் என் செய்தி
உன் பெயர் சிறக்க "என் பணி நிறக்க"!

அவள் திறந்த கண்கள்
உண்மையிலே பதிந்து இருக்குமே கீரீடத்தில்
அறிவேன் அவளை நன்கு நான்
அவள் வாக்கிலே பொலியுமே
கண்ணன் திருநாமம்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पर उनके मन में
उनके 'गुरुदेव भगवान' की छवि होगी
सहजोबाई की वाणी
उनके कंठ में बसी थी
...'गुरु न तजौं, हरि कौ तजि डारौं।'
नाती होते ही
मेरी माँ को पर लग गये।
तुतली बोली में
एक नाती कहता है ..
नानी तो मर गयीं।
दूसरा कहता है, नहीं,
नानी तो उड़ गयीं।
हमारे होते ही
उन्हें पंख जो लग गये थे।

❋

मेरी ओर देख कर
गाय की तरह
निहाल होती हुई
वे कह उठती थीं
मेरा बेटा! मेरा बच्चा!!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ஆனால்
அவள் மனத்தே பாங்காய்
விளங்கும் 'குருதேவர் பகவான்'
ஸஹஜோபாயின் நற்குரல்
அவள் நெஞ்சிலே பதிந்து இருக்கும்
.... "குருவை விடாதே
விட்டுவிடு ஹரியை!"
பேரன் பிறந்ததுமே
சிறகுகள் முளைத்தன என் அன்னைக்கு
மழலை மொழியினிலே
பேரன் ஒருவன் கூறுகிறான்......
இறந்தனளே பாட்டி
கூறுகிறான் மற்றவன் "இல்லை இல்லை
பாட்டியோ பறந்து போனாளே"
நாம் இருக்கையிலே
முளைத்தனவே அவளுக்கு இறக்கைகள்!"

❋

என்னை நோக்கி
புளகித்து ஆவினைப் போல்
கூறுவாள் அவள்
என்மகனே! என் குழந்தாய்!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जानता नहीं,
मेरी सात सन्तानें हुई
छः नहीं रही,
एक तू ही बचा है
और अब
तेरे छः बच्चे हो गये हैं
देख तो--
मेरे सात के सात पूरे हो गये ।
उनका परितोष
उनका सन्तोष
बार बार
आँसू बन कर छलक उठता था ।
मुझे लगता है,
इतने बच्चों का होना
माँ को कभी बुरा नहीं लगा ।
वह माँ ही क्या–
जिसको बच्चे का जन्म न भाये ।
उनका निर्मल वात्सल्य
गंगा की धार की तरह
अजस्र बहता रहा
मेरे भीतर, मेरे बाहर
और मैं गंगा के पार से
अपनी स्मृति से उठती हुई
एक खोयी हुई आवाज
फिर सुन रहा हूँ–
बाढ़त आवै हो, गंगा रे मैया,
ओदरत आवै कगार हो,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

நீ அறியாய்
ஏழு பிள்ளைகள் பெற்றேனே,
ஆறு இல்லை ; எஞ்சினாய்
நீ ஒருவேன!
மேலும் இப்போது
உள் பிள்ளைகள் ஆகின ஆறாய்
நிரம்பின என் ஏழுக்கு ஏழு
அவள் மகிழ்வு!
அவள் மன நிறைவு!
அடிக்கடி
கண்ணீராய் தளும்பி துளிர்த்ததுவே!
தோன்றுகிறது
இத்துணை பிள்ளைகள் பிறப்பு
அன்னைக்கு அருமையாகியது
அவள் என்ன அன்னை!–
மக்கள் பிறப்பு வெறுப்பானால்!
அவள் தூய பிள்ளை அன்பு
கங்கைப் பெருக்கு போன்று,
பெருகி ஓடியே இருந்ததுவே
என் உள்ளும் புறமும்!
மேலும்
கங்கைக் கரையினிலே
அவள் நினைவிலிருந்து எழும்
ஒரு இழந்த குரல் ......
மறுபடியும் கேட்கிறேன் –
பொங்கி பெருகுகிறாய், ஓ! என் கங்கை அன்னையே!
ஓடுவாய் கரைபுரண்டே,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बूड़त आवै हो, मालिन की छोहरिया
पान–फूल उतराहिं रे ।

❀

उनके शरीर पर लिपटी
रामनामी चादर के ऊपर
सजाये गये पान–फूल
सचमुच वैसे ही लग रहे थे ।
मेरी माँ उस समय
लोक–गीत बन गयी थी –
जो मेरे भीतर
युगों–युगों से
उमड़ता रहा –
गंगा की धार की तरह
और आज भी
गंगा–पार से आती हुई
उसकी धुन
अनायास कानों में गूँज जाती है ।
ऐसा लगता है
माँ की नजर
मेरे रचना–कर्म में समा गयी थी ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

மூழ்க வருகுவையே
எஜமானியின் சிறு பெண்ணே!
வெற்றிலை பாக்கு ஏற்று நடப்பாயே!

*

அவள் உடல் போர்த்திய
ராம நாமப் போர்வையின் மேல்
அலங்கரித்த வெற்றிலை பாக்கு
உண்மையில் விளங்கினவே முன் போன்றே!
அவ்வமயம் என் அன்னை
நாட்டுப் பாடல் ஆயினளே!—
என் உள்ளத்தே
பல்லாண்டு பல்லாண்டாக
பொங்கிப் பெருகியதே —
கங்கைப் பெருக்கனைய
மேலும் இன்றும்
கங்கையின் மறு கரையினின்று
வருகிறதே அவள் குரல்,
தானே ஒலிக்கிறதே என் காதுகளிலே!
தோன்றுகிறது,
அன்னையின் நோக்கு
என் படைப்புப் பணியிலே கலந்துள்ளதோ!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जन्म के साथ
उन्होंने ही दिया मुझे
भाषा का संस्कार,
कविता की समझ
और आदमी की पहचान ।
हाँ, चितेरा भी मेरें भीतर था
उसे माँ ने अपनी स्मृति में सहेज रक्खा था ।
जो नक्शे उनके मन में बन जाते थे,
वे कभी मिटते नहीं थे
मेरी स्मृति तो बीच में डूब गयी थी
पर उनकी याद वैसी ही बनी रही
अन्त तक !
मैं किस नज़र से उन्हें देखूँ
किन शब्दों में उन्हें बाँधू
वे तो मेरे देखते–देखते
निर्बन्ध हो गयीं
अपने आप !

❀

असंख्य अभिलाषाओं की मूर्ति थीं
मेरी माँ – निरन्तर संकल्पशील,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

பிறப்புடன்
ஈந்தாள் அவள் எனக்கு
மொழிப்பண்பாடு
கவிதையறிவு
மனிதர்களை அறிதல்!
ஆம் ஓவியன் இருந்தான் என்னுள்
அதனை அன்னை ஆய்ந்து சேர்த்து
இருத்தியிருந்தாளே
தன் நினைவில்
அவள் மனத்து சித்திரம்
அழிந்ததில்லை என்றும்
என் நினைவோ இடையிலே மூழ்கியதே
ஆனால் அவள் நினைவு
பதிந்திருந்ததே மாறாது .... முடிவுவரை.
எப்பார்வையிலே காண்பேன் அவளை
எச் சொற்களிலே பிணைப்பேன் அவளை
அவளோ! என் கண் முன்னே
கட்டறுத்து மறைந்தாளே ... தானே.

❋

எண்ணற்ற இச்சைகளின் திரு உருவம்
என் அன்னை – என்றும் உறுதியான
எண்ணங்கள்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निरन्तर कर्मशील
कुण्डलिनी की तरह
—असीम संभावनाओं भरी ।
कितनी सक्रियता, कितनी जीवट,
उन्होंने किसी से –
कभी हारना नहीं जाना,
पर अन्त तक कैंसर से हार गयीं !
या शायद अब भी उससे लड़ रही होंगी –
अपने लिये भी, औरों के लिए भी ।

❋

भीतर–भीतर
वे मृत्यु को वरदान मानने लगी थीं,
कभी–कभी
अनायास मुस्कुराने भी लगती थीं,
कभी सहजता से–
कभी व्यंग्य से–
हड्डियों के अन्दर
तीखी चुभन
टीसता दर्द
शिराओं में घुलता जहर!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

என்றும் செயல்மிக்க
குண்டலினி போன்று –
நிரம்பினவே எல்லையற்ற கற்பனைகள்!
எத்துணை செயல்பாடு ! எத்துணை துணிவு!
எவரிடமும் அவள் –
தோல்வி அறியாள் என்றும்
ஆனால், இறுதியிலே
'பிளவை'யிடம் தோற்றாளே!
ஒருக்கால் இப்போழ்தும்
போரிடுகிறாளோ! அதனுடன் –
தனக்காகவும்! பிறருக்காகவும்!

8618
पुस्तकालय
पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

மனத்துள்ளே
மரணத்தை வரதானமாக ஏற்றாளோ!
எப்போதாகில்
தானே முறுவலிப்பாள்
இயல்பாயோ –
பரிகாசமாகவோ –
என்பினுள்ளே
கடின உறுத்தல்
துன்புறுத்தும் வேதனை
சிரைகளிலே கலக்கும் விஷம்!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छटपटाहट के बाद
और दूनी छटपटाहट
ज़िन्दगी और मौत के बीच
उगती हुई सीढ़ियाँ
गिरता हुआ विश्वास
एक अंध–कूप के भीतर
समता हुआ भय!
    एक विचित्रता के साथ
    होनी को हमने
    प्रत्यक्ष घटित होते हुए देखा है ।
कहनी–अनकहानी के साथ
अपने बेटे के ब्याह के लिए
    माँ का कितना अटूट आग्रह था,
    वैसे ही, जैसे बेटे के बेटे के लिए
    हो गया था, अन्तिम दिनों में ।
अन्य मनस्क मैं
उनकी वाणी के वाणों से
    पराजित हो ही गया ।
    बेटे के संदर्भ में नहीं
    अपने संदर्भ में ।
पर उनकी विजय
    अभिज्ञप्त ही रही ।
मौन अशान्ति के साथ
    एक शान्ति–पाठ बन गयी
    हमारी जिन्दगी ।
बाहर से रामायण,
भीतर से महाभारत !

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

துடி துடித்த பின்னர்
மேலும் இருமடங்கு துடிதுடிப்பு
வாழ்வு – சாவினிடையே
பொங்கும் படிகளிலே
இழக்கும் நம்பிக்கை
பாழ்கிணற்றுள்ளே
மூழ்கும் அச்சம்!
விந்தையுடன்
நடப்பனவை
கண்முன் நடக்க கண்டேனே நான்!
கூறும் கூறாததினிடையே
தன் மகன் திருமணத்திற்காக
அன்னை எத்துணை வற்புறுத்தினாள்!
அதுபோன்றே! பிள்ளையின் பிள்ளைக்காக
நடந்ததுவே இறுதி நாட்களில்.
அரைமனதுடன்
அவள் சொல்லம்புகளிலே
தோற்றேன். நானும்.
மகன் சந்தர்ப்பத்தில் அல்ல!
தன் சந்தர்ப்பத்திலேயே!
ஆனால்! அவள் வெற்றி
அடையாளமாக இருந்ததுவே!
மௌனம், அமைதியின்மையோடு
அமைதிப்பாடமாகியது
என் வாழ்வு!
புறத்தே இராமாயணம்
அகத்தே மகாபாரதம்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रामायन सिख अनुहरत
जग भयो भारत–रीति ।'

तुलसी का कहा –
सब कहीं दिखायी देने लगा ।
और कबीर का भी –
'सब जग जलता देखिया
अपनी अपनी आगि ।'
देखते–देखते
अपनी जिन्दगी
पोथियों की ज़िन्दगी हो गयी ।
रामायण ने कहा –
सौभाग्यवती है तो उसे सीता कहो
महाभारत ने कहा–
द्रौपदी तो क्या गांधारी भी नहीं कहूँगी ।
कहीं आकाशवाणी हुई –
आपने प्रेम की नहीं,
कर्तव्य की बेल बोई थी
आज वह भी विषाक्त हो गयी है ।
अहंकार से अहंकार लड़ता रहा,
पिसता रहा स्वाभिमानी व्यक्तित्व!
फिर भी बना रहा सबका अस्तित्व!
किमाश्चर्यमतः परम् !
लेकिन अन्ततः
आपस में इतनी एकता हो गयी
इतनी आत्मीयता
कि विश्वास नहीं होता
स्वयं मुझे ही !

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri
"இராமாயண அறிவுரை நடந்த
உலகமாகியது பாரத நெறிமுறை"
துளசியின் கூற்று –
எங்கும் தெரியத் துவங்கியதுவே!
மேலும் கபீர் கூற்று –
"அனைத்துலகும் எரியக் கண்டேன்
அவர் அவர் தீ"
கண்ணெதிரே
தன்வாழ்வு
கதையாக முடிந்ததே!
இராமாயணம் கூறியது –
செளபாக்யவதி ஆனாள் சீதை என கூறு
மகாபாரதம் கூறியது –
திரெளபதியா? காந்தாரி எனவும்
கூறமாட்டேன்
எங்கோ அசரீரி –
அன்பு அல்ல
கடமைக் கொடி நட்டாய் நீ
இன்று அதுவும் விடமாகிப் போயினதே!
அகங்காரம் அகங்காரத்துடன் மோதி
வந்ததே!
சுயகௌரவ தன்னிலை அரைபட்டதுவே!
இருந்தும் அனைவர் வாழ்வும் இருந்ததுவே
இதைவிட விந்தை எது!
ஆனால் – இறுதியிலே
தன்னுள் ஒற்றுமை நிலவியதே!
இத்துணை நட்பு வளர
நம்பிக்கை இல்லை எனக்கே!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आश्चर्य भी, विस्मय भी !
यह देश विचित्र है, और मेरा घर भी,
यहाँ कभी–कभी रामायण भी जीत जाती है !
सोचता हूँ
या तो पिछला सब कुछ झूठ था
या बाद में जो कुछ हुआ वही अलीक था ।
सत्य और असत्य के बीच,
कैसे बना रहता है हमारा अस्तित्व,
मैं स्वयं नहीं जानता ।
सत्य को खंडित नहीं किया जा सकता,
और न विरोधों का सर्वथा शमन ।
उसे स्वीकार ही किया जा सकता है,
अन्ततः उसकी पूरी
विरुद्ध–धर्माश्रयी अखण्डता में ।
पर उसके लिए
आदमी का कलेजा
बहुत बार छोटा पड़ जाता है ।
मैंने भी
अपनी शक्ति भर
सब कुछ स्वीकार किया
सुख भी, दुख भी
अनुकूल भी, प्रतिकूल भी
दोनों कूलों के बीच ही तो
धारा का बहना संभव हो पाता है,
और सार्थक भी ।
क्रिया–प्रतिक्रिया में ही

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

விந்தை! விந்தை!
இத்தேசமும் விசித்திரம்! என்வீடும்
விசித்திரம்!
எப்போதாவது
இங்கே வெல்கிறது இராமாயணமும்!
நினைக்கிறேன்
நடந்தது அனைத்தும் பொய்
அல்லது
பின்னர் நடந்தது அனைத்தும் வழிவழியே
வாய்மை பொய்மை இடையே
எவ்வாறு அமைந்திருந்தது எம் வாழ்வு,
அறியேன் நான்!
சத்தியம் கூறு போட முடியாது
பகைமையை எப்போதும் முடியாது
நிவர்த்திக்க
ஏற்றுக் கொள்ள முடியும் அதனை
இறுதியிலே அதன் முழுமை
கூறுபோடாத பகைத்தர்ம ஏற்பினிலே!
ஆனால் ... அதற்காக
மனித இதயம்
வெகுமுறை சுருங்கி விடுகிறதே!
நான்கூட
தன் ஆற்றல் வரை
ஏற்றேன் அனைத்தும்
இன்பத்தையும் துன்பத்தையும்
அனுகூலத்தையும் பிரதிகூலத்தையும்
இரு கரையிடையே
ஆற்றுப்பெருக்கு ஓடுமே
அதுவே அதன் பொருளுடைத்து!
செயல் எதிர்ச்செயலிலேயே

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धारा की शक्ति उभर पाती है
जीवन के
सम–विषम,
अनुभवों के बीच,
और मुझे लगता है–
धारा का अस्तित्व ही माँ का अस्तित्व है ।
कभी–कभी उलाहने के साथ
माँ कहती थीं –
"तुम्हारे लिए
मैंने दर–दर की ठोकरे खायीं "
और तुम....।
—कितना अनकहा
रह जाता था
उनके तीखे उद्‌गारों के बीच ।
एक ऐसा संतोष
जो असंतोष की ही वाणी जानता था ।
कभी करुणा, कभी ममता
कभी आहत वात्सल्य !
उनकी कही हर बात
कहाँ मान पाता था मैं, चुपचाप!
उनका हर विचार
कहाँ हो पाता था मुझे स्वीकार!
पर मैं शान्त होने पर
स्वयं सोचने लगता –
मुझसे नहीं तो
किससे कहेंगी वें अपनी बात

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

பெருக்காற்றல் பொங்குகிறதே
வாழ்க்கையின் மேடு பள்ளத்து
அனுபவத்திடையே
தோன்றுகிறது
ஆற்றுப் பெருக்கனைய
  அன்னை இருப்பாள்.
அன்னை கூறுவாள் –
  உனக்காக
நான் தெருத்தெருவாக உதைப்பட்டேன்
  மேலும் நீ...
எத்துணை கூறாதிருந்துள்ளது
அவள் சுடுசொற்களிடையே!
ஒரு திருப்தி
ஒரு அதிருப்தி சொல்லே அறிந்ததுவே
  என்றாவது இரக்கம் என்றாவது
அன்னையன்பு
என்றாவது அடிபட்ட பாசம்!
அவள் கூற்று ஒவ்வொன்றையும்
எங்கு ஏற்றேன் மௌனமாக நான்!
அவள் எண்ணம் அனைத்தும்
எவ்வாறு ஏற்கமுடியும் என்னால்!
ஆனால் அமைதியுற்று
எண்ணுவேன் –
என்னிடமின்றி அவள்
எவரிடம் கூறுவாள் தன் எண்ணங்களை!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

किसके आगे खोलेंगी,
खूँट में बँधी अपनी गाँठ!
मैंने कभी नहीं मानी
उनकी दर-दर ठोकरें खाने की बात
हर दर पर उन्हें--
और उनके कारण मुझे भी
आत्मीयता के साथ
पनाह मिली है।
मैं उन सबका कृतज्ञ हूँ
जिन्होंने मुझे सहारा दिया,
विद्या दी और सीख भी।
ठोकरों की बात
वे इसलिए कहतीं थी शायद
कि वह__
उनके वैधव्य का
एक मुहावरा हो गयी थी।
और इसलिए भी कि--
अपने बेटे के बनाये घर को
वे आश्रम की कुटिया नहीं मान सकीं।
जवाब में जब मैं उन्हें उलाहना देता
तो वे हँस देती थीं।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

எவர் முன் அவள்
அவிழ்ப்பாள் தன் எண்ணக்கட்டுகளை!
நான் ஏற்றதில்லை
அவள் தெருத் தெருவாக அலைந்ததை.
ஒவ்வோர் அடியிலும் அவள் –
மேலும் அவள் காரணமாக எனக்கும்
கிடைத்ததே அன்புடன் அரவணைப்பு!
உதவி ஈந்து கல்வியும்
அறிவும் அளித்த
ஆன்றோர் அனைவருக்கும்,
கடப்பாடுள்ளேன் நன்றியுடன்.
கஷ்டத்தின் கூற்று
ஒருக்கால் கூறினாளோ இதனால்.
ஏனெனில்
அவள் கைம்மை
ஒரு பழமொழியாகியதே!
தன் மகன் வீட்டை
ஏற்கமுடியாது அவளால்
ஆசிரமத்துக் குடிலாக!
விடையாக நான்
வசைபாடினால்
முறுவலித்திருப்பாளே
என் அன்னை!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

होता ही क्या है--
भट्ठी में तपते लोहे पर
पानी की एक बूँद का अर्थ ।
मतलब ही क्या है
बालू के महासागर में
एक सूखती हुई लहर का ।
विराट शून्यके भीतर
क्या होता है
एक बुझते हुए तारे का अस्तित्व!
अपने भीतर से ही उपजता है
सब का रूप, सबका अर्थ,
नहीं तो सब कुछ निस्सार,
सभी कुछ व्यर्थ!
आदमी अपने भीतर का अर्थ भी
स्वयं ही खोजता है,
प्रश्न पर प्रश्न, पूछता है--
पर अपने-आप वह अपने से निरन्तर
कितनी दूर देख पाता है,
        अपने भीतर का आकाश ।
उसे ही उगाना होता है
वहाँ का सूरज
खुद उसे ही बनना होता है
वहाँ का प्रकाश
        और फिर महसूस करना होता है
        वहाँ अपना डूबना अपने ही
        क्षितिज में ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

நடப்பதென்ன –
காயும் உலையில் இரும்பிலே
மேல்விழும் ஒரு தண்ணீர்த் திவலையிலே!
யாது பொருள் கூறுவாய்!
மணற் பெருங்கடலிலே
உலரும் அலையொன்றிலே!
பெரிய சூன்யத்திடையே
நடப்பதென்ன?
ஒரு மறையும் நட்சத்திரம் மின்னுவதோ!
பிறக்கிறது தன்னுள்
அனைத்து உருவம்! அனைத்துப் பொருள்!
இல்லையெனில்
அனைத்தும் சாரமற்று
அனைத்தும் விழலே
தன்னுட் பொருளை மனிதன்
தேடுகிறான் தானே,
வினா! வினா! தொடுத்து –
ஆனால் தன்னுள்ளே தானே
காண இயல்வான் எத்துணை தொலைவு
  தன்னுள்ள வானத்தே!
அவனே வேணும் தோற்றுவிக்க
அவ்விடத்துக் கதிரோன்
அவனே ஆக வேண்டும் அதுவாக
மேலும்
  அனுபவிக்க வேண்டும் அவனே
  மூழ்க வேண்டும் அவனே
  தொடுவானம் தன்னிலே.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माँ मेरा क्षितिज थीं,
मैं न जाने कितनी बार
उनमें डूबा हूँ, उतराया हूँ,
उनके साथ
जिन्दगी का बड़ा दौर
पार कर आया हूँ।
अब भी उनकी धार
मेरे रक्त के भीतर वह रही है।

❀

अपने से डूब कर
माँ ने अपने बाल
खुद काट दिये थे
एक दिन।
वह दिन
अचानाक यों ही नहीं
आ गया होगा
मन में कुछ हुआ होगा ऐसा
कि अपने आप
उँगलियाँ कैंची बन गयी होंगी।
रूखापन बेहद चुभने लगा होगा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அன்னை என் தொடுவானம்
அறியேன் எத்துணை முறை
மூழ்கினேன் நீந்தினேன் அவளில்
கடந்தேன் அவளுடன்
பெரும்பகுதி வாழ்க்கையின்
அவள் பெருக்கு இன்றும்
ஓடுகிறதே என் குருதியிடையே

❋

தன்னுள் மயங்கி
தன் கேசம்தனை
கத்தரித்தாள் ஒரு நாள்
அன்னை!
அந்நாள்
வந்திருக்கும் தன்னாலே சும்மா!
மனத்து உளைச்சலோ!
தானே
கத்தரிக்கோல் ஆயினவோ விரல்கள்
உறுத்தியதோ பேர் வெறுமை!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कंधों पर, पीठ पर और गर्दन पर ।
कौन बार–बार तेल ठोंके
कौन बार–बार कंघी करे :
बालों की सफेदी
 देखी नहीं जाती!
न जाने कितनी बातें
 याद आ जाती है अनायास,
उनके बाल भी कभी काले थे ।
लटकते हुए बालों से
साँप चढ़ आयेगा
 किसी दिन!
उन्हें याद आ जाती है
 एक कहानी
सोते–सोते
किसी साँप ने
 डस लिया था उसे
जो पलंग पर
 बेहोश सो रही थी ।
उनकी आवाज़ टेप कर ली गयी है
अब वह साँप
 सदा उन्हें डसता रहेगा
 आवाज़ के सहारे ।
शायद इसी से
उन्होंने अपने बाल
 काट दिये होंगे,
ऊब कर नहीं–
मौत से डर कर ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

தோள்களிலோ! முதுகிலோ! கழுத்திலோ!
எவர் எண்ணையிடுவார்!
எவர் சீவிடுவார்!
நரைத்தமயிர்
இயலாது காண!
எத்துணை விஷயம்
இயல்பாய் நினைவில் வரும்
எப்போழ்து இருந்தது கறுப்பு
அவள் கேசம்
தொங்குகின்ற பின்னலில்
பாம்பு அனைய ஏறும்
ஒரு நாள்
நினைவு வந்தவே அவளுக்கு
கதையொன்று
தூக்கத்திலே!
கடித்ததே ஒரு அரவம்
மூர்ச்சையுற்றாற் போலே
துயின்றாளே!
அவள் கூற்று செய்தோம் டேப்பில்
இன்று அந்த அரவம்
என்றும் தீண்டியதோ
அரவத்தாலே!
ஒருக்கால் அதனாலே தான்
மழித்தாளோ தன் கேசத்தை
மனம் வெறுத்து அல்ல –
மரணத்திடம் அச்சமுற்று.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मैं सोच भी नहीं सकता था
मेरी स्वर्गकामी माँ
मेरे सामने ही
ऐसी नारकीय यातना सहेंगी !
उनका कैंसर बनेंगे
देह पर रेंगते हुए
    नरक के कीड़े ।
रात की सियाही में
मैंने कई बार ढूँढ़ा है
आसमान की छाती को–
तेज़ी से चीरती हुई
    उनकी चीख़ों को ।
मुझे अपनी आँखों पर
विश्वास नहीं हुआ
कि यज्ञवेदी–सी पवित्र
मेरी माँ की काया
इतनी कुरूप हो जायेगी
यहाँ तक कि लोग
मेरे शुभ–चिन्तक होकर,
मुझे उनकी छाया से
बचकर रहना सिखाने लगे ।
पर मैं कैसे भूल सकता था
कि मैं भी तो
उनका काया–जात जीव ही हूँ ।
    उन्हीं से उपजा–

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

இயலவில்லை நினைக்க
என் சுவர்க்கம் விரும்பி அன்னை
கண்ணெதிரே
சகிப்பாள் இந்நரக வேதனை!
வரும் 'பிளவை' அவளுக்கு
ஊறும் உடல் மேலும்
நரகப்புழுக்கள்?
இரவின் இருளிலே
அடிக்கடி தேடியிருக்கிறேன்
ஆகாயத்தின் இதயத்தினை –
வேகமாய் பிளக்கும்
அவள் வேதனைக் குரலை!
என் கண்களை
இயலவில்லை நம்ப!
யாகபீட புனித
அன்னையுடல்
இத்துணை குரூபமாகும்!
ஏன்! என் நலம் விரும்பி
கூறினரே அனைவரும்
எட்டியிரு! அவள் நிழல்படாது!
ஆனால்
மறப்பேன் எவ்வாறு?
நானோ
அவள் உடலின் ஜீவன்
அவள் வழித் தோன்றல் –

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कीड़ा हूँ तो कीड़ा !
आदमी हूँ तो आदमी !
आज भी मेरा क्लेश बन जाती है
लोगों की सोची हुई बात ।
अपने सामने
मृत्यु होते हुए देखना
उसे सहने की शर्त नहीं होती ।
बचाने की कोशिश में विफलता भी,
अपने अन्दर ही अन्दर–
एक दूसरी मृत्यु बन जाती है ।

❋

गोद में उठाने वाली माँ को
गोद में उठाने का अनुभव !
उनके बीमार–निढाल शरीर को
अपनी जागती–सोती बाहों में
– सहेजने का अनुभव !
अपनी ही छाती पर, देर तक
उनके सर टिकाये रहने का अनुभव!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

புழுவானால் புழு
மனிதன் ஆனால் மனிதன்
இன்றும் துயரமாகிறது
மக்கள் எண்ணக்கூற்று!
கண்ணெதிரே
இறத்தலை பார்த்தல்
அதனை சகிக்க நிபந்தனை இல்லை!
காக்கும் பயனற்ற முயற்சிகள்
உள்ளுக்குள்
மறுமரணம் உருவெடுக்கிறதே!

❋

மடியெடுத்த அன்னையை
மடி எடுத்த அனுபவம்
வியாதி நெகிழ்ந்த உடலை
தன் உறங்கும் விழிக்கும் கரங்களிலே
   — தாங்கிய அனுபவம்
சார்த்தி தன் தோள் மேலே
   வெகு நேரம்
தலை சார்த்தி வைத்த அனுபவம்!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मेरे मन में
उनके प्रति
अजब–सा भाव उत्पन्न करता है,
जिसमें एकात्मता के साथ
बिडम्बना भी रहती थी,
और ममता के साथ
निरीहता भी ।
उनकी बंद आँखों के भीतर
मेरे छोटे से अकस्मात्
बड़े हो जाने का अनुभव
मेरे और उनके मन में
रचती है अन्तहीन
अनुभवों की श्रृंखला,
जहाँ मैं बड़ा होते हुए भी
बार–बार छोटा हो जाता हूँ–
उनके हृदय की विशालता के आगे ।
आज भी,
घड़ी पर बैठी हुई गौरैया की तरह
वे मुझे उसकी धड़कनों में–
समाती हुई लगती हैं ।
और मैं उनके धक्–धक् करते वक्ष में
अपना सर फिर से छुपाने के लिए
आतुर हो उठता हूँ ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

என் மனத்துள்
அவளுக்காக
தோற்றுவிக்கிறது விசித்திர எண்ணம்
ஒருமையுடன்
  கால வேடிக்கையும்
தாயன்புடன்
  கள்ளங்கபடின்மையும்
மூடிய அவள் கண்களுள்ளே
இளமை முதல் இன்று வரை
வளர்ந்த அந்த அனுபவம்
என் மனத்துள்ளும்
அவள் மனத்துள்ளும்
உண்டாக்கும் எண்ணற்ற
அனுபவச் சங்கிலிகள்
நான் பெரியவன் ஆனாலும்
சிறுவன் ஆகிறேன் அடிக்கடி –
அவள் இதய விசாலத்தின் முன்
இன்றும்
கடிகாரத்தமர்ந்த குருவி போன்று
அவன் என் இதயத் துடிப்புகளிடையே –
  சேர்ந்தனளோ!
மேலும்
  அவள் டிக்–டிக் என துடிக்கும்
  மார்பினிலே
தன் தலை மறைக்க
  துடிக்கிறேன் ஆவலுடன்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जहाँ से पहली बार मुझे स्पंदन मिला,
जिनकी गर्भ–रचना के भीतर
      मेरा हृदय बना,
वह जमीन मैं कैसे छोड़ सकता हूँ
      जिस पर मैं पैदा हुआ !
अपनी और उनकी धड़कनों को
मैं स्वयं अपने भीतर –
      गुँथा हुआ पाता हूँ ।
आज भी
मेरा व्यक्तित्व
मेरा अस्तित्व
      माँ की गोद में
      समया हुआ लगता है ।
उनकी साँसो में
मेरी साँसें बजती हैं,और उनकी धड़कनों में
बोलती हैं, मेरी धड़कनें !

❋

उनके न रहने पर
मेरे भीतर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

முதற் உணர்ச்சி கிடைத்த இடம்
அவள் கர்ப்பத்தில் தோன்றியது
என் இதயம்!
எவ்வாறு விடுவேன் அவளை தரணியில்
அவளால் அன்றோ பிறப்பெடுத்தேன்
இருவர் துடிப்புகளிடையே
எனக்குள் நானே –
பிணைந்துள்ளேனே
இன்றும்,
என் ஆளுமை!
என் வாழ்வு
அன்னை மடியிலே
இணைந்து விளங்குகிறதே!
அவள் மூச்சினிலே
ஒலிக்கிறது என் மூச்சு
அவள் துடிப்புக்களிலே
பேசுமே என் துடிப்புகள்!

❋

அவளில்லாமை
என்னுள்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एक अपराध–भाव
        जन्म ले रहा है ।
मुझे लगता है
उनकी जिजीविषा
कई बार
मेरी कठोरता से
        अपमानित हुई है ।

उनकी यातना को
मैं वह सहानुभूति नहीं दे सका
जो वह केवल मुझी से चाहती थीं ।
न जाने कितनी बार
मेरा स्वभाव
उनके स्वभाव सें
        टकराता रहा,
मेरे विचार
उनके विचारों से
        उलझते रहे,
मेरा संवेदन
एक जगह ले जाता था,
उनका, दूसरी जगह ।

इस खाई को पाटने में
कितना श्रम लगता था
मुझे भी और उन्हें भी,
कितना समय लगता था
दोनों को सहज होने में ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

தோன்றுகிறதே
    ஒரு குற்ற உணர்வு
தோன்றுகிறது
அவள் வாழும் எண்ணம்
அடிக்கடி
    அவமானப்பட்டதே
என் கடுமையால்!
அவள் கஷ்டத்திற்கு
இரக்கப்படவில்லை நான்
அதுதான் விரும்பினாள் என்னிடம்
எத்துணை தடவை
மோதியது அவள் சுபாவத்துடன்
என் சுபாவம்!
மோதியது எண்ணங்கள்!
அவளுடன்!
என் உணர்வு
ஏற்றுச் சென்றதே ஏதோவிடம்!
அவள் உணர்வு சென்றதே வேறிடம்!
நிரப்ப இந்த அகழியை
எத்துணை சிரமங்கள்!
இருவருக்கும்
எத்துணை நேரம்
பிடித்ததே!
இருவரையும் ஒருமிக்க
இயல்பு நிலை அடைய

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मैं तो यही जानता था
कि सेवा और सुश्रूषा
समानार्थी शब्द हैं,
पर वे अनुभव में
कितने दूर हो जाते हैं
यह मैंने कभी नहीं जाना ।
सुश्रूषा के आगे
टूटने लगता है
सेवा का अहंकार ।

कितना कठिन हो जाता है
बार–बार उसी बात को सुनना
जिसका दोषी
वह आदमी नहीं है
जो सामने है ।

उसके बाद भी सेवा !
उसके बाद भी स्नेह !!
उसके बाद भी आत्मीयता !!!

कभी तेज–
चिलचिलाती हुई धूप में
किसी छतनार वृक्ष के नीचे बैठकर
जब मैं उसकी जड़ों की ओर
ध्यान से देखता हूँ
तो मुझे उनमें समायी हुई
वह छाया याद आ जाती है
जिसे मैं माँ कह सकता हूँ ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அறிந்தது இதுவே
உதவி, பணிவிடை,
ஒருபொருட் சொற்கள்
ஆனால் அனுபவத்தில்
எத்துணை மறு பொருளில்
அறியேனே!
பணிவிடை முன்னே
உடைகிறதே
பணிவிடை ஆணவம்!
எத்துணை கடுமை
அடிக்கடி கேட்டல், அவ்வார்த்தையினை,
குற்றவாளி அதன்!
அம்மனிதன் இல்லை,
முன்னிருக்கும்
பின்னர் தொண்டு!
பின்னர் சிநேகம்!
பின்னர் ஆத்மநேயம்!
எப்பொழுதோ காயும் –
சுள்ளென காயும் வெயிலிலே
அமர்ந்து இளைப்பாறும் ஒரு மரத்தடியிலே
கூர்ந்து கவனிப்பேன்!
அதன் வேர்களை, நான்,
அப்பொழுது,
அதன் வேரில் பொலிந்த
நிழல் வரும் நினைவிலே!
அதனை கூற இயலும் "அன்னையே"!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

युगों–युगों की आनुवंशिकता
उसी की धमनियों में
प्रवाहित होती रही है ।
और मुझमें भी है ।
उसका न रहना
सृष्टि का न रहना है ।
परन्तु माँ ही ऐसी दृष्टि बन जाती हैं–
जिससे सृष्टि
कभी समाप्त नहीं होती ।
बाँझ कहना
आज भी
नारी का सबसे बड़ा अपमान है
माता ही पहचानती है
सृष्टि से
लगाव और अलगाव का मर्म !
माता ही सहेजती है
अपने स्वरूप में, सृजन का धर्म !
इसीलिए, एक बिन्दु पर–
उसका खोना, खोना नहीं है,
उसका न होना, न होना नहीं है ।
नासतो विद्यते भावः
नाभावो विद्यते सतः

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

யுகயுக வம்ச பரம்பரை
பெருக்கெடுத்து ஓடுமே
அவள் தமனிகளிலே!
ஓடும் என் உள்ளம் கூட
அவளில்லாமை
சிருஷ்டி இல்லாமை
ஆனால்
அன்னை ஆனாள் ஒரு விசேஷப் பார்வை–
அதனால் சிருஷ்டி
அழியாது என்றும்
மலடிக்கூற்று'
இன்றும்,
பெரிய அவமானம் பெண்ணிற்கு!
அறிவாள் தாயே!
சிருஷ்டியிடம்
விருப்பு வெறுப்பின்
ரகசியம்!
தாங்குவாள் தாயே!
தன்னுருவத்தில், படைப்பின் ரகசியத்தை,
ஆகவே ஒரு பிந்துவில் –
அவள் இழப்பு இழப்பல்ல!
அவளில்லாமை இல்லாமையல்ல!
இல்லாமை வெறுமையல்ல
வெறுமை இல்லாமையல்ல

❋

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कितना असह्य होता है
अपने ही अनस्तित्व का भय!
पर वे देखते–देखते
उससे भी निकल आती थीं ।
मैं आश्चर्य से
उनकी आँखों में देखता था
पान–फूल की तरह
पानी पर तैरती हुई
उनकी जिजीविषा !
परन्तु अन्ततः
वे आँखें भी उस दिन
डूबने लगी थीं–हताश!
रात के पिछले पहर से
पलकें बंद होना भी –
रुक गया था ।
...देखि लीजौ आँखि ये खुली ही रहि जायँगीं
देखा नहीं गया तो
मैंने ही हाथ से
उनकी पलकें बंद कर दीं ।
हाँ, कुछ कहने की मुद्रा में–मुँह
खुला का खुला ही रह गया ।
क्या इसीलिए
स्वामी जी के अनेक चित्र
उन्होंन अपने सामने
मेज़ पर रखवा लिये थे ।
एक को देखना
एक से कुछ कहना

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

சகிக்க முடியாது எத்துணை
அச்சம் தன் இல்லாமை!
ஆனால்,
கண்ணெதிரே
சென்றதே அவளிடமிருந்து
வியப்புடன்
பார்த்தேன் அவள் கண்களிலே!
தண்ணீரில் மிதக்கும்
வெற்றிலை பூ போன்று
அவள் வாழும் எண்ணம்!
ஆனால்
இறுதியில்
அன்று அக்கண்களும்
மூடின நிராசையுற்று!
பின்னிரவிலே
மூடின இமைகள் –
நின்றனவே
"பாரும் திறந்தே இருக்கும் இக்கண்கள்"
இயலவில்லை காண,
தன் கை கொண்டு
மூடினேனே இமைகளை,
ஆம் சொல்லுகின்ற முறையிலே – வாய்
இருந்ததுவே திறந்தே!
ஏன்! இதற்காகவே
சுவாமிகளின் அநேக படங்கள்
தன்னெதிரே வைத்தனளோ
மேசை மீது!
ஒன்றை. பார்த்தால்
ஒருவனிடம் கூறல்!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एक के आगे मौन हो जाना ।
    'जित देखौ तित स्याममयी है ।
पहली बार
पैरों में वरम देखा तो कहा
    'अब दवाई देना बंद कर दो
    अब मैं नहीं बचूँगी'
पर मैं उसके बाद भी
उन्हें दवाई देता रहा
और वे पीती रहीं.
कभी भूल जाता था
तो वे खुद याद दिला देती थीं
पर किसी समय तो अन्त होना ही था
उनके विश्वास का नहीं,
    निःश्वास का ।
इस देश की मिट्टी से उपजे
हर मन में कहीं न कहीं
गोदान समाया रहता है,
जाने–अनजाने
हर एक की आत्मा
होरी बन जाती है ।
    मेरी माँ भी
    कागज़ पर लिखकर
    छोड़ गयी हैं –
    प्रेमचंद की भाषा में
    गोदान का अन्तिम पृष्ठ
    'मत भूलना
    गाय को सेंदुर चढ़ाना'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ஒன்றின் முன் மௌனமாகுதல்!
"கண்டவிடமெல்லாம் கண்ணன் மயமே".
முதன் முறை
கால்வீக்கம் கூறினாள் கண்டு
"இனி தராதே மருந்து
தேறேன் நான்"
ஆனால் பின்னும்
தந்தேன் மருந்து
அவளும் குடித்தனளே!
மறந்தேன் நான்,
குடித்தனளோ மருந்து,
நினைவுறுத்தி!
ஆனால்
என்றோ இறுதியாகணும்
அவள் நம்பிக்கை இல்லை
அவள் மூச்சு!
இத்தேசத்து மண்ணில் பிறந்த,
ஒவ்வோர் மனத்துள்ளும்
பதிந்துள்ளதே 'கோதானம்'
அறிந்தோ அறியாதோ
ஒவ்வோர் ஆத்மாவும்
'ஹோரி' யாகிறதே!
என் அன்னையும்
ஏட்டில் எழுதிச் சென்றாளே –
பிரேம்சந்து மொழியிலே
'கோதானத்தின்' கடைசி பக்கம்.
"மறவாதே
சிந்தூரம் இட பசுவிற்கு"!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उसके खुरों और सींगों को
चाँदी–सोने से सजाना,
दो रामनामी अचले
छोड़े जा रही हूँ
एक गाय को उढ़ाना
एक मुझे ।
उनकी लिखी
सारी बातें तो मैं
पूरी नहीं कर सका
पर हाँ, उनके शरीर पर
उनकी बहू ने
एक रामनामी अचला
अवश्य उढ़ा दिया ।
उनके निकट गाय अधिक पूज्य थी
पर मेरे निकट वे ।
गाय से अधिक पूज्य लगती हैं माँ ।
मुझको देखकर वे कह उठती थी
मेरा बेटा । मेरा बच्चा !!
अब कौन कहेगा मुझसे
उस तरह दुलरा कर
वैसे जीवन्त शब्द !

*

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அதன் குளம்பு, கொம்புகளில்
தங்கம், வெள்ளி, அணிவாய்
இரு ராம நாமப் போர்வை
செல்கிறேன் விட்டு
ஒன்று பசுவுக்கு போர்த்த
மற்றொன்று எனக்கு!"
அவள் எழுதிய
அனைத்தும், செய்ய
இயலவில்லை!
ஆனால்,
அவள் மருமகள்
உறுதியுடன் ராமநாமப் போர்வை
போர்த்தினளே அவளுடல் மீது,
அவளுக்கு புசு புனிதம்!
எனக்கு அவளே புனிதம்!
பசுவைவிட அர்ச்சிக்க தகுந்தவள் அன்னை!
கூறுவாள் என்னைக் கண்டு அவள்
என் புதல்வா! என் குழந்தாய்!
இனி கூறுவார் எவர்?
அவ்வரிய 'அன்பு கனியும்
அவ்வுயீருட்டுச் சொற்களை!

❋

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इतनी उमर के बाद भी
अकसर ठन जाता था,
छोटे भाई और बड़ी बहन का युद्ध!
माँ के मायके में बचे दोनों ही
कलाकार थे –
अपने–अपने ढंग के ।
भाई कहता –
गुरुदेव गुरुदेव हैं, माना
पर उन्हें भगवान क्यों कहती हैं आप ?
बहन कहती
तुम नास्तिक हो,
क्या यही पढ़ाते हो अपने शिष्यों को ?

मुझमें दोनों का द्वन्द्व
और दोनों की रचनाशीलता
अपने आप उतर आयी है।
चने के बीज की तरह ।

अपने गुरुदेव से दीक्षा दिलाना
माँ की सबसे बड़ी कमजोरी थी,
और शक्ति भी ।
पर हम दोनों ने, उस मार्ग को
उनके लिए ही रहने दिया,
मैंने विनय के साथ!
उन्होंने अनय के साथ !!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

இத்துணை வயதினிலும்
அடிக்கடி தொடருமே
அக்காள் – தம்பியின் யுத்தம்!
அன்னையின்
உடன் பிறந்தோர்
இருவரும் கலைஞர்களே –
 அவரவர் வழியே
கூறுவான் தம்பி –
 "ஏற்றேன் குருதேவரை குருதேவராக
 ஆனால் ஏன் கூறுவீர் 'பகவான்' என
 அவரை!
கூறுவாள் தமக்கை
"நாத்தீகன் நீ
சீடர்களுக்கு கற்பிப்பாயோ?
 இதே பாடம்!
என்னிடம்
 இருவரின் பூசல்
 இருவரின் படைப்பாற்றல்
தானே பொங்கி வந்ததே
 ஒரு விதை போல!
தன் குருதேவர் தீட்சை தருதல்
பெரும் குறை அன்னையுடைத்து
 ஆற்றல் கூட!
ஆனால் இருவரும் நாங்கள்
 அவ்வழி அவளுக்கே
 ஈந்தோமே!
நான் பணிவுடனே!
அவள் பணிவற்றே!!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अन्तिम–युद्ध के बाद
माँ बीमारी में भी
उनसे मिलने नहीं गयी
पर जब वे नहीं रहे
तो माँ मौन हो गयीं
मानों उन्होंने हथियार डाल दिये हों
कलाई पर बाँधी राखी की याद में।
जब न गुरुदेव रहे, न भाई,
तो कैसा संघर्ष, कैसी लड़ाई !
पर छोटे भाई का
अपने से पहले जाना
उन्हें और भी सालता रहा ।
तन के असाध्य रोग से बड़ा निकला –
मन का दोहरा आघात !
वे बतातीं थी –
पहली बार माँ बनने के बाद
कैसी रही उनकी ज़िन्दगी !
कुछ कच्चे मरे
कुछ पक्के मरे,
एक पेट में रहता–
तो एक मसान में!
सुहागिन होकर भी अभागिन!
एक बच्ची
कुंभ–मेले में गयी
एक ब्याहता,
तपेदिक में ।
लड़कों में बचा एक 'तूं'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

இறுதி யுத்தத்தின் பின்னர்
ரோகத்திலும் கூட
போகவில்லை
அவரைக் காண
ஆனால்,
அவரில்லை
அன்னை மௌனமானாள்
ஆயுதம் ஏந்தவில்லை அவர்
கையில் கட்டிய 'ராக்கி'யை நினைந்து போலும்!
குருதேவருமில்லை, தம்பியுமில்லை
எவ்வகை மோதல்! எவ்வகை சண்டை!
ஆனால் தன்முன்னே
தம்பி சென்றது
இன்னும் துன்புறுத்தியதோ அவளை!
விஞ்சியது உடலின் பயங்கரப் பிணியை
மனத்தை உளைத்ததுவே இருமடங்காக.
கூறுவாள் அவள் –
முதன் முதல் அன்னையாகி
யாது இருந்தது வாழ்க்கை!
சில இறந்தே பிறந்தனவே!
சில பிறந்தே இறந்தனவே!
ஒன்று வயிற்றிலே –
ஒன்று இடுகாட்டிலே!
சௌபாக்யவதி! ஆனால் பாக்யமற்று!
ஒரு பெண்
தொலைந்தாள் கும்பமேலாவில்!
ஒன்று மணமாகி ஒழிந்ததுவே
வயிற்றுப் போக்கில்
பிழைத்தாய் மகன்களில் ஒருவனே நீ!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अपने 'ग्लैक्सो बेबी' से
डब्बा छिपा कर रखती थी माँ
पर वह माखन चोर उसे–
चुपके से खा ही जाता था ।
गोद में खिलाने वाले,
मोहल्ले के लोग
मुझे चौबे कहते थे,
और लाड़ से भर कर
कभी–कभी मेरे बाबू भी ।
मेरी माँ को सब कुछ याद है
गाँव में मेरी 'गड्डइया' का खोना भी
पतंगबाज़ी में मेरा छत से गिरनां भी
कैसे मैं चुप हुआ
कैसे जिन्दा बचा!
वही बता सकती थीं ।
मेरी तरह ही
उनका खीझना और रीझना
एक साथ होता था,
और यह क्रम –
अन्त तक चलता रहा ।
मुझसे बेहद नाराज़,
मुझसे बेहद प्रसन्न!
माँ कह रही हैं
तुम्हारे बाबू से भई
मेरा बराबर झगड़ा होता था,
जब वे ताश–पचीसी में
बेहद डूब जाते थे ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

தன் 'கிளாக்ஸோ' பேபியிடம்
ஒளித்து வைப்பாள் டப்பாவினை
ஆனால் வெண்ணைத் திருடன் அவன்
தெரியாது உண்டு விடுவானே!
மடியில் எடுத்து ஊட்டிவிடும்
என்னை கூறினாரே.
'சௌபே' என ஊர் மக்கள்
மேலும் செல்லம் தருவாரே!
எப்போதாவது தந்தையுமே!
என் அன்னைக்கு அனைத்தும் நினைவில்

கிராமத்தில் என் கிண்டி இழப்பும்
பட்டம் விட்டு மாடியில் விழவும்
மௌனம் ஆனேன் எவ்வாறு?
பிழைத்தேன் எவ்வாறு?
என்போன்றே
அவள் அழுகையும் கவர்ச்சியும்
நடந்தனவே ஒருமிக்க!
இம்முறை –
நடந்ததுவே இறுதிவரை!
அளவற்ற கோபம் என்னிடம்!
அளவற்ற மகிழ்ச்சி என்னிடம்!
அன்னை கூறி வருவாள்,
அடிக்கடி போரிடுவேன்!
உன் தந்தையோடு,
மூன்று சீட்டிலே மூழ்கிவிடுவாரே,
ஒரேயடியாக!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

करवाचौथ को वे सारी रात नहीं आये,
मेरी पूजा धरी की धरी रही ।
        क्रोध में मैंने कह दिया
        ऐसे सुहाग से बिना सुहाग ही भली
और सचमुच वह दिन फिर कभी नहीं आया
अगला साल, उनका काल हो गया ।
सनातनी संस्कारों में रसे–बसे
उपजे थे मेरे पिता
        मंदिर के उत्सव की तरह ।
क़स्बे में रहते हुए भी
        नगर–कीर्तन बन जाते ।
कभी रामनौमी और भरत–मिलाप हो जाते
कभी जन्माष्टमी में चरणामृत,
कभी दधिकाँदौ में
        हल्दी मिली दूध की धार हो जाते,
कभी शिव–रात्रि में
        विल्व–पत्रों भरा निर्माल्य !
अब भी पूजा–आरती के समय वहाँ
        उनकी प्रतिध्वनि सुनायी दे जाती है ।
शरद–पूर्णिमा में वे 'कल्पवृक्ष' बन जाते थे
माँ प्रतीक्षा करती थीं
प्रसाद की लूट के साथ
उनके आने की –
        रात भर, प्रति वर्ष ।
ज़मीदार–घराने की
गिरती हुई दीवारों पर
चढ़ती–उतरती धूप

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

'கரவா சௌத்' நோன்பிடையே
வரவில்லையே அவர் இரவினிலே
என் பூஜை பூசையாகியதுதே!
கூறினேன் சினத்தில்
இந்த சௌபாக்கியம் இருந்தென்ன?
இழந்தென்ன?
ஆம், உண்மையில் வரவில்லையே
அந்த நாள் பின்னர்!
மறுவருடம் அடைந்தாரே மரணம்!
பழமைப் பண்புகளிலே
திளைத்தனரே உன் தந்தை!
கோயில் விழாப்போல,
ஊரிலிருப்பாரே,
செய்வாரே உவகையுடன்
நகர கீர்த்தனை
ராமநவமி, பரதசந்திப்பு
ஜன்மாஷ்டமி, சரண தீர்த்தம்
'ததிகாந்தோ' வின்
மஞ்சட் பால் பெருக்கு
சிவராத்திரியில்
வில்வ இலை நிர்மால்யம்!
இன்றும் ஒலிக்கிறதே பூஜை ஆரத்தி வேளை
அவர் குரல்!
இலையுதிர் பௌர்ணமிக்கு
'கல்பவிருட்சமாவாரே'
அன்னை எதிர் பார்க்க
இரவு முழுவதும் ஒவ்வொரு ஆண்டும்!
பிரசாதத் தட்டுடனே
அவர் வரும் வேளை –
ஜமீந்தார் வீட்டுச் சுவற்றில் பட்டு
ஏறி இறங்கிய வெய்யில்பட

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उन्होंने बरसों तक देखी थी ।
शाहाबाद की मिट्टी में
उगाया था उन्होंने 'कंचनबाग' ।
उनकी घनी भौहों पर उभर आयी थीं
बेटी के ब्याह की काली रेखाएँ !

स्मशान उन्हें पहाड़ पर ले गया ।
मेरे बचपन को बरसों तक लगता रहा
वे मरे नहीं हैं
सिर्फ सोये हुए हैं--
सफ़ेद चादर ओढ़ कर !

रहल के ऊपर रक्खी
रामायन की पोथी की तरह
माँ उन्हें पढ़ रही हैं,
वैधव्य की अर्धशती बिताकर
अपने पूजा-घर में ।

❃

अपने ब्याह में माँ
इतनी छोटी थीं
कि दरवाज़े पर चढ़ी बारात
खुद देखने आ गयीं, छज्जे पर ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

பார்த்தனளே பல்லாண்டு
ஷஹாபாத் மண்ணிலே
'பொற்தோட்டம்' விளைத்தனரே
அவர் அடர்ந்த புருவங்களிலே
பொங்கியதே!
மகள் மண, கரும் ரேகைகள்!
சுடுகாடு மலை மேலே இட்டுச் சென்றதுவே!
இளமையில் தோன்றியது பல்லாண்டுகள்
இறக்கவில்லை அவர்
சற்று உறங்குகிறாரே –
வெண்போர்வை போர்த்தி!
பிறையில் வைத்த
ராமாயண சுவடி போன்று,
அன்னை அவரை படிக்கிறாள்!
அரை நூற்றாண்டு கைம்மையை!
பூஜை அறையில் கழித்தனளே.

❀

தன் திருமணத்தே
அன்னை சிறுமிதான்!
தானே வந்தனளே
மொட்டை மாடியில் காணவே
மணமகன் ஊர்வலம்!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

देखने की बात भी थी
रुपयों से सड़क पट गयी थी
तीन–तीन हाथियों पर चढ़े उनके ससुर
तब तक थैलियाँ लुटाते रहे
जब तक उनके सामने आकर
बेटी के बाप ने खुद हाथ नहीं जोड़े ।
किसी ने डाट कर कहा – नीचे चल !
तू यहाँ क्या देख रही है !
और डरी–डरी–सी माँ
अपनी सहेलियों के साथ,
जीने से नीचे उतर गयीं
सहमती, सकपकाती हुई ।
आठ साल की माँ को, सात फेरे
गोद में उठाकर ही कराये जा सके ।
उनका बचपना
ससुराल जाकर भी
वैसा का वैसा ही बना रहा ।
'कहि कौन हैं, मेरे वे कौन लगैं,
जिनके सँग खेली हैं भाँवरियाँ ।'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

கண்கொள்ளா காட்சியது!

தெறித்தோடியதே காசுகள் வீதியிலே!

மும்மூன்று யானைகளில் பவனிவர
மாமனார்!

அதுவரை விரித்துக் காட்டினரே
காசுமூட்டைகளை

பின்னரே வந்தார் சம்பந்தி

கை கூப்பி பெண் தர!

வேடிக்கை பார்த்த சிறுமியினை

அதட்டி விரட்டினரே – 'போ கீழே'

பார்க்கிறாய் யாது?

பயந்து பயந்து அன்னை!

சூழுகின்ற தோழிகளுடன்,

படியிறங்கினளே பாவை

பயந்து பயந்து, நாணி கோணி!

எட்டு வயது அன்னை, ஏழுமுறை

சுற்றி வந்தனளே மடியில் அமர்ந்து

அவள் சிறுமிப்பருவம்

மாமியார் வீடு சென்றும்

ஒரே மாதிரி அமைந்ததுவே

"கூறடி எவன்! உறவு யாது!

விளையாடினாயே எவனுடன் தட்டாமலை
ஆட்டம்?"

❋

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कहाँ गोबर–लीपी धरती
कहाँ सवाय होटल में
        बाल–डांस का जगमागाता हाल !
कहाँ शाहाबाद की ऊबड़–खाबड़ गलियाँ
        कहाँ मसूरी की चिकनी–चुपड़ी सड़कें!
कहाँ नानाजी के साहिबी ठाठ
        मुलायम ठोस्ट–बटर
कहाँ कड़े की आग में
घए की सिंकी रोटियाँ ।
कितनी शान से रहते थे मेरे नाना
        कभी घोड़े पर, कभी फ़िटन पर
मेंमे ही सजा–सवार कर
        दोनों बहनों को साथ ले जाती थीं ।
जेबों में भरे रहते थे ़चाकलेट–बिस्कुट–टॉफ़ी
घरों में जब कोई नहीं जानता था
उनका स्वाद !

❋

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

சாணம் மெழுகிய தரை எங்கே?
ஸவாய் ஒட்டலின்
ஒளிமய 'பால்டான்ஸ்' ஹால் எங்கே!
ஷஹாபாத்தின் மேடுபள்ள சந்துக்கள் எங்கே!
மஸூரியின் வழவழப்பான தெருக்கள் எங்கே!
தாத்தாவின் பிரபு ஆடம்பரம் எங்கே!
மிருதுவான வெண்ணெய் ரொட்டி எங்கே!
பயங்கர புகை அடுப்பிலே
வாட்டி எடுத்த ரொட்டிகள் எங்கே!
எத்துணை ஆடம்பரமாய் வாழ்ந்தனரே என் பாட்டன்?
குதிரை மீதோ! பிட்டனிலோ!
துரைசாணிகள் அலங்கரிக்க
இட்டுச் சென்றனரே என் சகோதரிகளை
'ஜேபிகளிலே' நிரம்பி இருந்தனவே சாக்கலெட், பிஸ்கட், டாபி,
அப்போது அறியார் வீட்டினிலே
அதன் சுவையே

❋

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उनकी वह पूजा की कोठरी
यानी पूजा–घर
न जाने कितनी चीज़ों का संग्रहालय था
लगता है उनके भीतर से ही आयी है मुझमें–
ऐसी संग्रह–वृत्ति!

जिसे वे सब जगह खोज़ कर हार जाती थीं,
वह भी उनके भीतर की कोठरी में मिल जाता था ।
वह कोठरी
शायद पुश्तैनी कोठरी की तरह थी
जिसमें सारे–कुल–देवता वास करते हैं
और जो कभी खाली नहीं होती थी ।
आज लगता है, वे स्वयं भी
उन कुल–देवताओं में समा गयी हैं ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அவள் பூஜை அறை
பூஜை வீடு
இருந்தனவே சேமிப்பு அறையாக
எத்துணை பொருட்களுடன்
தோன்றுகிறது அவளிடம் கிடைத்ததுவோ -
என் சேமிக்கும் பண்பு
அனைத்தும் தேடித் தேடி தோற்றபின்
அதுவே கிடைக்கும் அவள் உள்ளறையிலே
அவ்வறை
ஒருக்கால் மூதாதையர் பரம்பரை
அறையோ!
அதில் வசிப்பாரோ, அனைத்து குல
தேவதைகளே!
காலியானதில்லை அவ்வறை ஒரு
போழ்தும்!
தோன்றுகிறது இன்று,
அவளே அக்குல தேவதைகளோடு
தேவதையானாளோ!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उनके भीतर कितनी यादें समायी रहीं
और कितने रूप!
टोपा साहेब, असदली खाँ, पतराखन,
मनके, किक्का और न जाने कितने नाम
घर के, आश्रम के,
सबकी पहचान, सबकी चिन्ता,
सबसे हड़क के बात ।
रामसरन कह रहा है–
माता जी सपना हो गयीं!
उन्हें सपने में देखकर
वह अपने आप कौआने लगता है

उसकी आवाज़ सुनकर लोग
जाग जाते हैं, सोते से।
पर मैं हूँ कि
अभी तक एक बार भी
उन्हें सपने में नहीं देख पाया ।
लगता है उसकी निष्ठा
मुझसे कहीं अधिक थी ।
माँ कम्पाउण्डर को 'जमदूत' कहती थीं,
पर उसे नहीं ।

❋

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அவளுள் பொதிந்தன
எத்துணை நினைவுகள்!
எத்துணை உருவங்கள்!
டோபா சாயபு, அஸதலிகான், பத்ராகன்
மனகே, கிக்கா இன்னும் அறியோம்
எத்துணை பெயர்கள்!
இல்லத்தே, ஆசிரமத்தே
அனைவரும் அறிவார் அனைவரின்
கவலை!
அனைவரையும் உறுத்தும் வார்த்தை!
கூறுகிறான் ராமசரண் –
"கனவானாளே அன்னை!"
அவளை கண்டு கனவினிலே
பிதற்றுகிறாளே தன்னுள்!
கேட்டு எழுவார் மக்கள்
அவள் குரலை!
விழிப்பார், துயிலில்
ஆனால் நானோ!
ஒருமுறை கூட இன்றும்,
காணவில்லை கனவிலும்,
தோன்றுகிறது அதிகம் அவன் நிஷ்டை
என்னைவிட!
அன்னை கூறுவாள் யமதூதனென
கம்பவுண்டரை
ஆனால் அல்ல அவனை!

*

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उसे अब भी लगता है
दादी यहीं कहीं हैं
वे अभी आती ही होंगी।
आज भी वह उनके चित्र के आगे
फूल रख जाता है,
सबेरे–शाम, अगरबत्ती भी जला देता है।

❋

ब्रजभाषा का संस्कार भी
लगता है, मुझे मेरी माँ से ही मिला।
वे पूरे कंठ से सवैये सुनाने लगती थीं,
तरह–तरह के शब्द,
तरह–तरह की पंक्तियाँ,
तरह–तरह का आरोह–अवरोह!

हफ़ीजुल्ला खाँ के हज़ारे में आये छंद
जैसे भी उन्हें याद रहे–
'होशम रफ़त न मुन्द वज़फ्त,
शुदा दिलमस्त, ज़िदीदानी सूरत।
मुसुकाइ के मो तन हेरि दियो,
तिरछी अखियाँ चितवन को मरूरत।'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

தோன்றுகிறது அவனுக்கு
இங்கெங்கேயோ உள்ளனளே
அவள் பாட்டி
அவள் வருவாளே இப்போதே!
இன்றும் முன் அவள் படத்தே
மலர்கள் வைக்கப்படுவனவே!
காலை, மாலை! ஏற்றுகிறானே
ஊதுபத்திதனை!

❋

விரஜ மொழிப்பண்பாடு
தோன்றுகிறது கிடைத்தது எனக்கு
அன்னையிடம்
உரத்த குரலிலே கூறுவாளே
"சவையாக்களே"
பற்பல சொற்கள்!
பற்பல வரிகள்!
பற்பல குரல் ஏற்றம்!
பற்பல குரல் இறக்கம்!
ஹபீஜுல்லா கான் ஆயிரத்துப் பாடல்கள்
நினைவிருந்ததுவே அவளுக்கு
"நடையிலே அறிவு, ஜபத்திலே புதுமை!
மனமயங்கும் மெல்ல மெல்ல, உயிரூட்டும் உருவமே!
சிரித்து நோக்கினவே என்னை
வசீகரித்ததுவே கடைக்கண் பார்வை!"

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

और उन्हें 'लिलहारी लीला' भी याद थी
'नासिका नाम नरायन को,
दोउ ओंठन पै लिखि दे बनवारी ।
ह्वै के अधीन सबै लिखि दे
सुनु ऐ लिलहारी की गोदनहारी ।
(.........................)
तुम काहे को भेस बनावत नारी ।'
नारी–वेश–धारी कृष्ण की रासलीला भी
उन्हें अनायास सिद्ध थी ।

*

माँ का जीवन
लगातार यात्राओं में ही बीता,
पर इस बार की यात्रा में
उन्होंने कोई सामान नहीं बाँधा
कोई तैयारी नहीं की,
उनका बक्स, उनका होल्डाल,
उनका कम्बल, उनकी चादरें
उनका झोला, उनकी माला,
सब जैसे के तैसे पड़े रहे ।
मुझे लगा
माँ इस बार इतनी हड़बड़ी में थीं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

நினைவிருந்ததுவே

அவளுக்கு 'லிலஹாரி லீலை'

"மூக்குநுனியிருந்ததுவே நாராயண நாமம்

எழுதினானே இரு உதடுகளிடையே
வனவாரிக்கண்ணன்!

அவன் அடியிலே எழுதினனே
அனைவரையும்

கேளாய் லீலாஹாரி! பசுமந்தை
கவர்ந்தோனே!

(.......................................)

ஏனப்பா புனைந்தாய் நீ பெண்வேடம்"

பெண்வேட கிருஷ்ணனின் ரா்ஸலீலை

இயல்பாய் அமைந்ததுவே அவளிட்மே!

❋

அன்னையின் வாழ்வு

கழிந்ததுவே தொடர் யாத்திரையில்

ஆனால்! இம்முறை யாத்திரைக்கு

கட்டவில்லையே அவள் மூட்டைமுடிச்சு!

இல்லை ஒன்றும் ஏற்பாடே!

பெட்டி படுக்கை! கம்பளம்! போர்வை!

பை! மாலை!

வைத்தன வைத்தனவே அனைத்துமே!

தோன்றுகிறது

இம்முறை எத்துணை அவசரம்

அன்னைக்கு!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कि अपना सामान तक
ले जाना भूल गयी
'शोभकर्ण' के नाम पर
मैंने उनकी सारी चीज़ें
दसवें के दिन, महाब्राह्मण को दे दीं।
नागवासुकि मंदिर पर
उनके नाम से घंट बँधा
घंट के भीतर दिया जला
'महाघोर नरक निवारणार्थ'
नौ दिन तक
प्रतिदिन बढ़ती हुई संख्या के क्रम से
"तिल–तोय–अंजलि दी गयी
मुन्नन महराज की घनी मूँछों से भयभीत
सारे मंत्र काँपते रहे।
इस बार माँ के ब्राह्मणवाद से
मैंने कोई बहस नहीं की
लोक–विश्वास के रूप में
विधिवत् तेरह ब्राह्मण भी खिला दिये
और एक ब्राह्मणी भी।
यह दूसरी बात है कि उनका विश्वास
मेरा विश्वास नहीं हो सकता।
पर मेरा मन कहीं न कहीं
कचोट ज़रूर रहा था।
वस्तुतः माँ का श्राद्ध
मैंने माँ के विश्वास से किया
अपने विश्वास से नहीं।
जैसे माँ मुझसे बड़ी थीं,
वैसे ही उनका विश्वास भी
मुझसे बड़ा था।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

மறந்தனளே
தன் சாமான்களை
"சோபகர்ணம்" பெயரால்
அவள் பொருள் அனைத்தும்
அளித்தனனே யான் அந்தணர்க்கு
பத்தாம் நாள்.
நாகவாசுகி கோயிலிலே
அவள் பெயரில் கட்டினேன் ஒரு பானை
ஏற்றினேன் அதனுள் மணிவிளக்கு!
தவிர்க்க பயங்கர நரகத்தை
ஒன்பது நாட்கள் வரை
தினமும் வளரும் எண்ணிக்கையிலே
இறைத்தேனே எள்ளும் தண்ணீரும்
முன்னன் மகாராஜன் அடர்ந்த மீசையிடம்
நடுநடுங்கினவே மந்திரங்கள்!
இம்முறை பிராமணவாதம்
அன்னையிடம்
செய்யவில்லை எதிர்வாதம்!
உலக நம்பிக்கை ஒட்டியே
முறையே மூன்றும், பத்தும் அந்தணரும்
உணவருந்த, பிராம்மணி ஒருத்திகூட!
வேறு விஷயம் அவள் நம்பிக்கை!
ஆகாது என் நம்பிக்கை!
ஆனால் துயருற்றதே என் மனம்!
எங்கெங்கோ!
உண்மையில் அன்னை திதி
செய்தேன் அவள் தம் நம்பிக்கையிலே!
என் நம்பிக்கையல்ல
அன்னை எனக்குப் பெரியவள்!
அவள் நம்பிக்கையும் பெரியதுவே!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मन्त्रों का उच्चारण
मुझे अच्छा लगता है
पर मैं यह भी जानता हूँ
कि केवल मन्त्रों के सहारे
जीवित नहीं रह सकता
यह ब्राह्मणवाद
जो आज के युग में–
आस्थाहीन कर्मकाण्डभर रह गया है !
मेरी आत्मा का स्वर
आज भी शम्बूक का स्वर है,
और आगे भी रहेगा ।
मेरे लिए माँ–शब्द
मनुष्यता का पर्याय है ।
माँ का सम्मान
मनुष्यता का सम्मान है ।
उस दिन शाका ने कहा था
उसके धर्म में भी
माँ के पैरों के नीचे
जन्नत रहती है ।
मैं यहाँ का लोक–विश्वास भी जानता हूँ
और इस बात का मर्म भी–
'दैउ के बरसे
माई के परसे'
कितना सहज होता है
माता का स्पर्श,
और कितना अलभ्य भी,
देखते देखते
माँ स्पर्शातीत हो चुकी हैं ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

மனதுக்கு பிடிக்கும் என்
ஆனால் அறிவேன் இதுவும்
மந்திரத்தால் மட்டும்
உயிர் வாழான் ஒருவன்
பிராம்மணவாதம்
இந்த யுகத்தில்
ஆயினவே நம்பிக்கையற்ற மதச் சடங்குகளே.
என் ஆத்மாவின் குரல்!
இன்றும் 'சம்பூகனின்' குரலே!
அதுவே மேலும் இருக்குமே!
எனக்கு சொல் "அன்னை"
மறுசொல் மனிதத்துவம்!
அன்னைக்கு மரியாதை
மனிதாபிமானத்தின் மரியாதை,
அன்று கூறினான் "சாகா"
அவன் தர்மப்படியும்
அன்னையின் காலடியில்
கிடக்கிறதே நரகம்
உலக நம்பிக்கை அறிவேன் நான்
"தெய்வம் கொடுக்கும், அன்னையின்
ஸ்பர்சத்திலே"
எத்துணை எளிது! அன்னையின் ஸ்பர்சம்
கிடைத்தற்கரியதே அதுவே!
கண்ணெதிரே
ஸ்பர்சம் கடந்து போனாளே! அன்னை!

8618

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आज वह अनुभव मेरे लिए
केवल अलभ्य रह गया है।

*

वे ऐसी 'शक्रुतुल्या' थीं
कि भृग–वाणी को
उन्होंने बीस सालों तक लगातार
झुठलाये रक्खा;
'मृत्युश्च जननी' दृशेत'
जहाँ लिखा था,
वहीं लिखा रह गया।
वे इसे आजीवन
गुरु–कृपा ही मानती रहीं।
पर जब स्वयं गुरु ही दिवंगत हो गये
तो उनका वह विश्वास भी टूट गया।
हाँ भृगु के कुछ शब्दों को
उन्होंने सार्थक भी किया –
'साधु–सेवानुरक्ता च
साधु मध्ये वसेत् सदा।'
कितना सटीक था यह वाक्य
और "तीर्थाटने मतिस्तस्या कहना भी।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

இன்று அவ்வனுபவம்
ஆயினனே பெற்றதற்கரிய!

❋

அவள் இந்திரனுக்கு சமம்
பிருகுவின் கூற்றை
ஆண்டு இரண்டுபத்து
பொய்யாக்கினளே!
"மரணத்தையும் காண்பாள் அன்னை"
எழுதினவிடமே எழுத்தாயினதே!
இதனை எண்ணினாளே குரு அருளாக
முழு வாழ்நாளும்
ஆனால்,
அன்று குரு வானுலகம் அடைய
முறிந்ததுவே அவள் இந்நம்பிக்கை!
ஆம்! பிருகுவின் கூற்றை
பொருளாக்கினாளோ அவள் –
"அடியவரின் தொண்டில் ஈடுபடு
அடியவரிடையே வாழு என்றும்!"
எத்துணைசரி, இச் சொற்றொடர்,
இக்கூற்று!
"தீர்த்தயாத்திரையே நினைத்தனளே"

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घरेलू राजनीति में भी
उनके स्वभाव की पहचान
कितनी सही निकली
".......मानिनी चाधिकारिणी
......तस्मात् कलहं परस्परम् ।
और अन्ततः यह बात भी सही थी
......कष्टात्कष्टतरं भूयात्'
पर आश्चर्य है,
'कैंसर' के लिए
भृगु के पास कोई शब्द नहीं निकला ।
माँ नैमिष से पंडित बुलाकर
भागवत सुनती हैं ।
माँ 'गजेन्द्र–मोक्ष–स्तव'
मँगाती हैं, पढ़ती हैं,
कभी मन में,
कभी गुनगुनाकर,
धीरे–धीरे उन्हें याद हो जाते हैं
उसके कई श्लोक ।
पर वह अनुष्ठान भी
उन्हें मुक्ति न दिला सका !
लेकिन इस बार उनकी आस्था पर
तनिक भई आँच नहीं आयी
उनके मन में समाया रहा
यही दास्य–भाव, स्थायी रूप से ––
'है प्रभु मेरोई सब दोस'
सूर के पदों से कितनी शक्ति मिलती थी उन्हें !
और कितनी मीरा के पदों से!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

வீட்டு அரசியலிலும்
அறிய இயலுமே அவள் சுபாவம்
எத்துணை இருந்தது சரி
"..... கர்வமிக்கவள் அதிகாரமமதை
.... அதனால் விளையும் பரஸ்பர கலகம்'
இறுதியில் இதுவே சரியானதே
... கஷ்டத்திலும் கஷ்டம் வரட்டும்"
ஆனால் விந்தை இதே!
புற்றுநோய்க்கு
மறுவார்த்தை இல்லையே பிருகுவிடம்!
நைமிட பண்டிதரை விளித்து
கேட்டாள் அன்னை மகாபாகவதம்
அன்னை வருவித்தாளே! படித்தாளே!
"கஜேந்திர மோட்ச தோத்திரத்தை!
மனத்திலே ஒருபோது
முணுமுணுத்தாளே எப்போதோ!
மெள்ள மெள்ள ஆகியதே மனப்பாடமாக
அதன் அநேக சுலோகங்கள்!
ஆனால் அனுஷ்டானம் இதுவே
அளிக்கவில்லையே மோட்சமே!
ஆனால் குறையவில்லையே அவள்
நம்பிக்கை!
பதிந்தது அவன் மனத்தில்
தொண்டர் பாவம் நிலையாக இருந்ததுவே!
"ஹே. பிரபூ! அனைத்துக் குற்றமே
அடியேனிடமே"
எத்துணை ஆற்றல் அடைந்தாள் ஸுர்தாஸ்
பதங்களில்!
எத்துணை மீராவின் பதங்களிலே!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

'हरि तुम हरो जन की भीर!'
उनके भीतर घुमड़ते रहते थे ।
'पथिको द् गार'
गीता–रामायण के साथ
'योगवासिष्ठ' और 'दास–बोध' की गूँज भी
शंकराचार्य के स्तोत्रों की अनुगूँजभी
मैंने उनके दूध के साथ
इन सब को भी पिया है
आज उनकी छाती भले ही सूख गयी हो
पर उनके हृदय का रस, सीझ कर
मेरे भीतर समा गया है, अपने आप ।
भक्ति–रस की अचूक पहचान, गहरी स्वानुभूति,
उन्होंने ही दी थी मुझे ।
जिनके लिए रही हों, हों,
पर मेरे लिए वे कभी 'सूखी अम्मा' नहीं थीं ।

❀

न जाने कितने रूपों में माँ
मुझ तक आती हैं
मायके में माँ, ससुराल में माँ,
घर–गिरिस्ती में माँ
कुल – परिवार में माँ
आश्रम में माँ, यात्राओं में माँ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

"ஹே ஹரி! களைவாய் பிறர் துன்பம்!"

பொங்கியதே அவள் மனத்தே

"வழிப்போக்கனின் குரல்"

கீதா – ராமாயணத்துடன்

ஒலித்தனவே "யோகவசிட்டமும்"
"தாஸபோதமும்"

ஒலித்தனவே சங்கராச்சாரியரின்
தோத்திரங்களும்!

தாய்ப்பாலுடன் ஏற்றேன் இத்துணையும்

இன்று அவள் மார் வறண்டதுவே

ஆனால் அவள் இதயரசம் பாய்ந்து

சேர்ந்ததே என்னுள்! தானாகவே!

பக்தி ரசனை அறிய சரிவர! கம்பீர தன்
அனுபவம்!

அளித்தனளே அன்னை எனக்கு!

அவளில்லை இன்று

ஆனால்

அவள் ரஸம் இன்னும் உலரவில்லையே
என்னுள்!

*

அறியேன் நான்

வருகிறாள் அன்னை என்னிடம்

எத்துணை உருவங்களிலே!

பிறந்தகத்திலே அன்னை! புகுந்தகத்தே
அன்னை!

இல்லத்தரசி அன்னை!

குலம் குடும்பத்திலே அன்னை!

ஆஸ்ரமத்தில் அன்னை ! யாத்திரைகளிலே
அன்னை!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

और अपनी अन्तिम यात्रा तक
माँ मेरे साथ रहीं ।
पर क्या कोई ऐसा भी समय आयेगा
जब माँ मेरे साथ नहीं रहेंगी
मेरी स्मृति में भी !
मेरी कृति में भी !
मृत्यु भी माँ बन जाती है,
जब कोई बच्चा बन कर
उसके पास आता है !
'तू धूल भरा ही आया
चंचल जीवन–बाल
मृत्यु–जननी ने अंक लगाया'
महादेवी के साथ, मुझे लगता है
वे अब भी उसी तरह बैठी हैं,
जैसे कई बार मैंने उन्हें देखा था ।
जहाँ भी जीवन है;
जहाँ भी जन्म है,
वहाँ माँ होगी ही,
माँ तो साँपों में भी पूज्य है
माँ स्वयं काल नहीं हो सकती!
जैसे सृष्टि कालातीत है
वैसे मां भी!
मैं उनकी डूबती हुई आँखों के भीतर
निर्निमेष झाँकता हूँ ;
साँस की तरह
उनकी पुतलियाँ भी
रुकती जा रही हैं ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

இன்று இறுதி யாத்திரையிலே
இருந்தாள் என்னுடன் அன்னை!
வருமோ அந்நேரம்!
அன்னை இல்லாது என்னுடன்
என் நினைவிலும்! என் படைப்புகளிலும்
மரணமும் ஆகியதே மாதாவாக
அதன் அருகே குழந்தையானால்!
"புழுதியுடன் வந்தாய் நீ
சஞ்சல வாழ்க்கை பாலகனே
மடியெலெடுத்தாள் மரண அன்னையே!"
தோன்றுகிறது மகாதேவியுடன்
அமர்ந்துள்ளாள் அன்னை அவ்வாறே
பார்த்துள்ளேனே பாரினில் பலமுறை
வாழ்வும் எங்கே!
பிறப்பு எங்கே!
இருப்பாளே அன்னை அங்கே!
அன்னை வந்தனைக்குரியவளே
அரவத்தைவிட
காலனாக முடியாதே அவள்!
காலம் கடந்தது சிருஷ்டி
அன்னையும் தானே!
மூழ்குகின்ற அவள் கண்களிலே
பார்த்தேன் இமைக்காது
மூச்சு போல்
நின்றனவே
அவள் கரு விழிகளும்

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुतलियों की स्याही
धीरे–धीरे धुँधली पड़ने लगी है
गहरे कुओं की सतह पर टिक कर,
मैं उनके झिलमिलाते जल में,
अपना प्रतिबिम्ब खोजने लगता हूँ।
तभी एक सूखी पत्ती,
चक्कर लगाती हुई
कुओं की असीम गहराई में
उतरने लगती है।
मुझे लगता है,
उस पत्ती के स्पर्श–भय से
जल नीचे उतरने लगता है;
और फिर
धीरे–धीरे सूखने लगता है–
पत्ती की तरह,
जो अन्ततः
मेरी दृष्टि का पर्याय बन जाती है।
मैं प्रतिबिम्ब की जगह
घबरा कर
बिम्ब को खोजने लगता हूँ।
माँ की डूबती हुई आँखों के साथ
मेरी दृष्टि भी डूब जाती हैं
उन्हीं अँधेरे कुँओं में।
पर वे
देखते–देखते
उस भय से
बेदाग निकल आती थीं।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

விழிகளின் கருமை
வெளிறியதே மெதுவாகவே
நின்று ஆழ் கிணற்றின் அடியிலே
தளும்புகின்ற நீரிலே
தேடுகிறேன் தன் பிரதி உருவத்தையே
அப்பொழுது
உலர் இலை ஒன்று
சுழன்று சுழன்று
ஆழ் கிணற்று அடியிலே
துவங்கியதே இறங்க!
தோணுகிறதே!
தொடநடுங்கி அவ்விலையை
துவங்கியதே இறங்க நீரும்
பின்னே
உலருகிறதே மெதுவாகவே
இலை போன்று
இறுதியில்
மறுசொல்லாகிறது என் பார்வைக்கு
தன்னுருவத்திடத்தே
அஞ்சி
உருவம் தேடுகிறேனே!
மூழ்குகின்ற அன்னை கண்களுடன்
மூழ்கிறதே என் பார்வையும்
அதே பர்ழ் கிணற்றில்
கண்ணெதிரே
அச்சத்துடன்
கங்கமற்று வருகிறாளே!

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मैं आश्चर्य से
उनकी आँखों को देखता था,
निर्निमेष!
उनकी जिजीविषा
पान-फूल की तरह
उस दिन भी
पानी की अथाह
चादर के ऊपर
तैरती दिखायी दे रही थी ।

अन्ततः
उनकी आँखें
डूबने लगी थीं
अपने उन्हीं कुँओं के अँधेरे में ।

रात के पिछले पहर,
एक सुनसान बियाबान में
मौत ने अपने काले पंख
फैला दिये थे –
उनकी डूबती आँखों पर ।
देखते-देखते
पलक बंद होना भी
रुक गया था ।
आँखें, खुली की खुली रह गयीं ।
सहसा मुझे एक गूँज फिर सुनायी दी,

'बिनु प्रान प्यारे भये दरस तिहारे हाय,
देखि लीजौ आँखि यै खुली ही रहि जायेंगी ।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

விந்தையுடன்
கண்டேனே அவள் விழிகளையே
கண்கொட்டாது!
அவள் வாழும் ஆசை
பூ – பழம் போன்று
அன்றும்
ஆழ் தண்ணீரில்
போர்வை மீதே
   கண்டேன் நீந்துவதை!
இறுதியில்
துவங்கினவே மூழ்க
அவள் கண்கள்
தன் கிணற்றின் இருட்டிலே!
இரவின் பின் யாமம்
சந்தடியற்ற பாலைவனத்தே
தன் கருஞ்சிறகுகளையே
விரித்ததுவே மரணம் –
மூழ்குகின்ற அவள் கண்கள் மீதே!
கண்டேனே
நின்றதுவே! இமையாட்டம்
திறந்தே இருந்தனவே! கண்கள்
உடன் ஒலி கேட்டதுவே
"உயிரின்றி பார்க்க உன்னை நேரிடுமே!
பார்த்தே இரு! திறந்தே இருக்குமே
இக்கண்கள்!"

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माँ ने कभी कहा था –
उनका जन्म
जिस दिन हुआ था,
संक्रान्ति थी ।
आज उनके जाने के बाद
पहली बार वह संक्रान्ति आयी है
शायद उनको खोजने ।
मैं कैसे कहूँ
कि मैं उन्हें बचा नहीं सका
उनकी छटपटाती हुई जिजीविषा
उनके भीतर अपना अर्थ खो चुकी थी ।
मेरे देखते–देखते
वही अर्थहीनता मुझे लीले जा रही है –
मैं किसी को क्या उत्तर दूँ !
रामनामी चादर
गंगा जल बन कर
लहराने लगी है –
मेरे भीतर ।
चादर पर पड़े पान– फूल
हरकत करने लगे हैं ।
मैं उनकी सजीवता को
फिर से पकड़ लेना चाहता हूँ –
लहरों के भीतर समाकर ।
यही होगा मेरा स्नान, मेरा माघ,
मेरी संक्रान्ति

*

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

என்றோ கூறினாள்!
அன்னை!
நான் பிறந்த அன்று! சங்கிராந்தி
அவள் சென்ற பின்னே
வந்ததே முதன்முறை சங்கிராந்தி
அவளைத் தேடியே!
கூறுவேன் எவ்வாறு?
காக்க இயலவில்லையே அவளை?
அவள் துடிதுடிக்கும் வாழ்வு ஆசை
பொருளற்றுப் போயினதே அவளிடம்.
கண்ணெதிரே
பொருளற்றதே விழுங்குகிறதே என்னை –
பகருவேன் யாது விடை? எவருக்கும்?
ராமநாமப் போர்வை
கங்கை ஜலமாகி
அலை பாய்கிறதே
என் ஆழ் மனத்தே!
போர்வை மீது பூ-பழம்
காட்டுகிறதே தன் இழிவேலை!
அவள் உயிரோட்டத்தை
விரும்புகிறனே பின்னும் பிடிக்க –
மூழ்கி ஒன்றி அலைகளில்
இதுவே என் குளியல்! இதுவே என் மாசி!
என் சங்கிராந்தி

पुस्तकालय
पुस्तक 8618
गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

GURUKUL KANGRI LIBRARY

	Signature	Date
Access on		26-5-54
Class on		
Cat on		
Tag etc		
Filing		
E.A.R.		
Any other		
Checked		

DONATION

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

அறிஞர்களின் கூற்றுகள்

டாக்டர் இராம்குமார் வர்மா

உன் கவிதைகளின் சொற்களிலே
கலந்துள்ளனவே என் கண்ணீர் திவலைகள்

●

டாக்டர் இராம்சிங் தோமர்

நான் தங்கள் கவிதையினை வெகு முறைபடித்தேன். அதில் அவலச்சுவை மிகுந்துள்ளது. அதனைப்படிக்கும் அனைவருக்கும் அவரவர் அன்னையின் ஞாபகம் வரும்.

●

திரு இராம்நாராயண் உபாத்யாயர்

உண்மையிலேயே தங்கள் நூல் என்மனதைத் தொட்டு விட்டது.

●

டாக்டர் தேவேந்தன் ஸ்ரீவாஸ்தவ

இது ஒரு மகனின் வருத்தத்தின் கதை மட்டும் அல்ல. தாயன்பினால் வஞ்சிக்கப்பட்ட ஒரு இதயத்தின் அவலக்கதையின் அகிலஉலகத்தில் பரந்த திருஉருவமுமாகும். இந்நீண்ட கவிதை அனைவரின் இதயத்தையும் வேதனையுறச் செய்யும்.

●

திரு விஷ்ணுகாந்த ஸாஸ்திரி

தங்கள் நீண்ட கவிதை 'அன்னைக்காக அனைவரையும் எல்லா மன நிலைகளிலும் மிகச்சிறந்த முறையில் தன்பால் ஈர்த்து சிந்திக்கவைக்கிறது. இந்நூல்மூலம் தாங்கள் தன் அன்னைக்கு சிறந்த அஞ்சலி செய்துள்ளீர்கள்.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

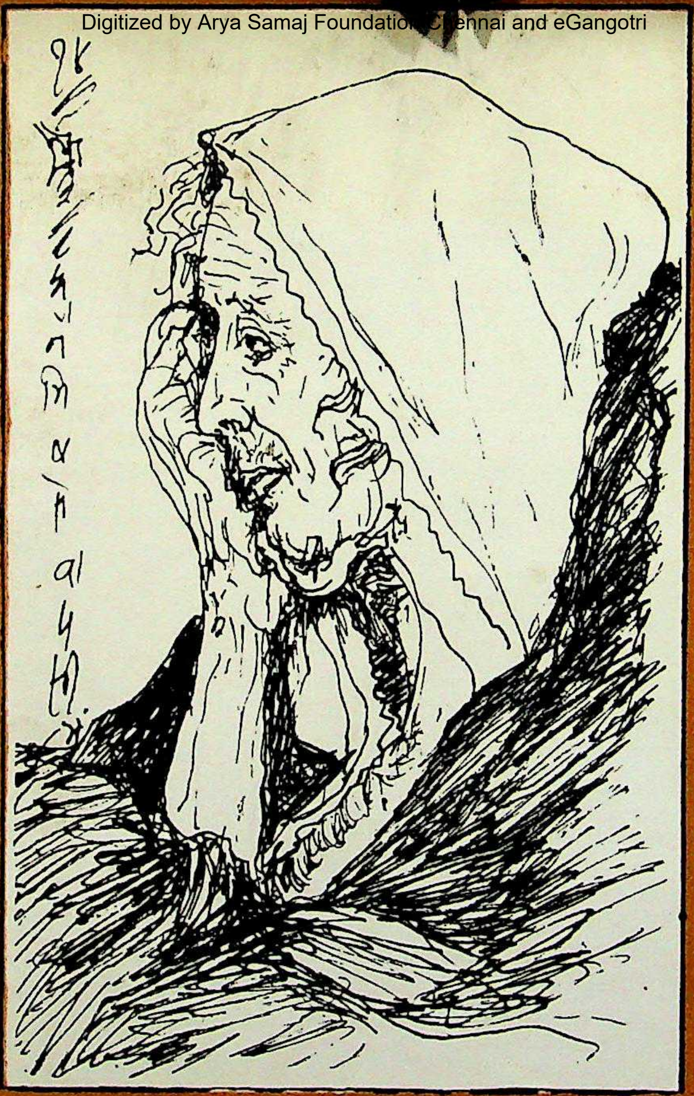

जिन्होंने मुझे जन्म दिया,
कला और कविता के संस्कार दिये,
मेरी लेखनी को
साहित्य और शिक्षा से जोड़ दिया,
उन्हीं की सजीव स्मृति में...

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar